Элим деб, юртим деб ёниб яшаш керак!

Ёшларнинг ижтимоий-сиёсий газетаси

Туркистон

1994 йил 5 октябрь • Чоршанба • № 78 (14239) ترکستان ✽ TURKİSTAN Сотувда эркин нархда.

ПРЕЗИДЕНТ ҲУЗУРИДА ҚАБУЛ

3 октябрь куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Жаҳон сайёҳлик ташкилотининг бош котиби Антонио Энрикес Савиньякни қабул қилди.

Мамлакатимиз раҳбари меҳмонни Тошкентда Жаҳон сайёҳлик ташкилотининг "Буюк ипак йўли" халқаро анжуманининг очилиши билан қутлаб, унинг ишига муваффақият тилади.

– Икки юз элликдан ортиқ мамлакатни бирлаштирган бу нуфузли халқаро ташкилотнинг Ўзбекистон билан ҳамкорлиги ҳар икки томон учун ҳам катта истиқболлар очади, – деди Ислом Каримов. – Юртимизда хорижий сайёҳлар диққатини тортадиган қадамжолар кўп. Чунки Ўзбекистон Буюк ипак йўлининг қоқ марказида жойлашган, тарихи ва маданияти бой қадимий ўлкалардан биридир.

А. Э. Савиньяк самимий қабул учун миннатдорлик билдириб, анжуманни ўтказиш учун яратилган қулайликлар, кўрсатилаётган шарқона ҳурмат ва эътибордан мамнуният изҳор этди.

Қабул маросимида Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Ў. Султонов, Жаҳон сайёҳлик ташкилотининг Европа бўйича вакили В. Жусти, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Ўзбекистондаги доимий вакили Х. Малик ва бошқа расмий кишилар иштирок этди.

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВ АНДИЖОНГА КЕЛДИ

4 октябрь. (ЎзА махсус мухбирлари Ғ. Мирзо, К. Низом хабар қилади). Бугун республика Президенти Ислом Каримов Андижонга келди. Ислом Каримов Асака шаҳридаги "Ўздэу" Ўзбекистон — Қурия Республикаси қўшма автомобиль корхонаси қурилишининг бориши билан танишди. Муҳандис ва ишчилар билан мулоқотда бўлди.

Бўз тумани Улуғбек номидаги жамоа хўжалиги, Комсомолобод туманидаги "Улуғнор" ширкатлар уюшмаси далаларини кўздан кечирди. Пахтакор ва ғаллакорлар билан суҳбатлашди. Суҳбатда юртбошимиз пахта билан бир қаторда ғалла етиштиришга алоҳида эътибор бериш лозимлигини, бу иқтисодий мустақилликка эришишда муҳим омил эканлигини таъкидлади.

Ислом Каримов Андижон шаҳридаги Заҳириддин Муҳаммад Бобур номидаги боғда бўлди. Бобур даҳмасини зиёрат қилди, шоирнинг музейи билан танишди.

Кечқурун вилоят ҳокимлиги биносида фаоллар йиғилиши бўлди. Унда Президент Ислом Каримов нутқ сўзлади.

Президентнинг Андижон вилояти бўйлаб сафарида республика Бош вазирининг биринчи ўринбосари И. Жўрабеков, Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Т. Алимов, Бош вазир ўринбосари М. Усмонов, Андижон вилоят ҳокими Қ. Обидов ҳамроҳлик қилдилар.

Улуғбекнинг набиралари

ГЎЗАЛЛИКНИНГ ОЛМОС ҚИРРАЛАРИ

ёхуд "Истеъдодларни излаймиз" кўрик-танлови ғолиблари

Республикамиз мустақиллигининг уч йиллиги ва Шарқнинг буюк мутафаккири Мирзо Улуғбек Тарағай таваллудининг 600 йиллиги муносабати билан истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватловчи Улуғбек жамғармаси "Истеъдодларни излаймиз" кўрик-танловини ўтказди. Бу кўрик-танловга тақдим этилган 200 тага яқин ижодий иш кўриб чиқилди. Адабиёт, техника, медицина, экология, санъат ва архитектура соҳаларида етти ғолиб аниқланди. Танишинг, улар қуйидагилар:

1. Дилшод МИРЗАЕВ — Самарқанд Давлат Архитектура қурилиш институти ўқитувчиси.

Ургут туманидаги янги телевизион минора лойиҳаси учун.

— ... Бино кўкка бўй чўзган сайин қаватма-қават қисқариб борувчи айланма асосдан ташкил топган...

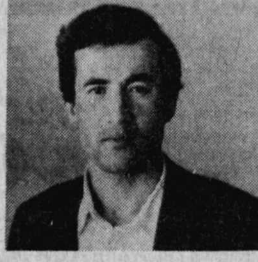

2. Достон УБАЙДУЛЛАЕВ — Тошкент шаҳридаги 253-мактабнинг 7-синф ўқувчиси.

Алоҳида истеъдоди ва ёшлар орасида кенг тарқалган қўшиқлар дастаси, санъат соҳасида эришган ютуқлари учун.

— ..."Суд куни", "Опа-сингиллар", "Хотинбоз" фильмларида ўйнаётган ролларим ҳам менга азиз, — дейди у.

3. Ислом КАРИМОВ — Тошкент химия-технология институти илмий ходими.

Пахта монокультураси ва Орол денгизининг қуриши натижасида Марказий Осиёда юзага келган экология ва ижтимоий муаммоларни ечиш учун янги полимер материалларни яратгани учун.

— ... Гидрогелларни ишлатиш натижасида пахта вегетацияси даврида 25—40 фоиз нам тежалади, — дейди ёш олим.

4. Даниил ХОЛИҚОВ — В. Успенский номли мусиқа мактаби ўқувчиси.

Бир қатор концерт (кларнет) программалари ва халқаро анжуманлардаги ёрқин ижрочилик маҳорати учун.

— Шундай куйлар борки дунёда, мен ҳали уларни ижро этганим йўқ. Аммо ҳали ўн ёшга ҳам тўлмаганимни ҳисобга олсангиз... — дейди Даниил, унинг келажакдан умиди катта.

5. Жумақул РАЖАБОВ — Қарши Давлат университети аспиранти.

"Узилмаган умид иплари" шеърлар тўплами учун.

— ...Эсаётган фурсатнинг бетин,
Шамолига кўникиб қолдим...

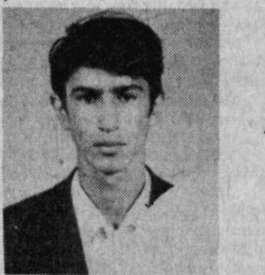

6. Равшан КОМИЛОВ — Республика ИИВ ансамбли хонандаси.

Мамлакат ёшлари орасида кенг оммавийлашган қўшиқлар дастаси учун.

— ...Муҳаббатга, ёшликка ҳамроҳдир қўшиқ, — дейди Равшан.

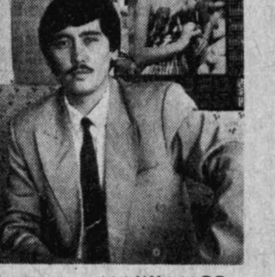

7. Моҳир МАҲКАМОВ — Тошкент Давлат 1-Тиббиёт институти ассистенти.

Юз ва жағ соҳаси нуқсон ва шакл тузилишларини шишакристалл имплантант билан бартараф этишда янги даволаш усулини топгани учун.

— Ҳамма соғлом бўлар бу юртда, чунки биз шу ният йўлида риёзат чекмоқдамиз, — дейди Моҳир.

ЗИММАМИЗДАГИ УЧИНЧИ ВАЗИФА — УЧИНЧИ ШИОР:

Қонун устиворлиги заминида кучли тартиб ва интизом ўрнатайлик! Ирқи, миллати ва эътиқодидан қатъи назар, ҳар бир фуқаронинг ҳақ-ҳуқуқларини таъминлайлик!

Ислом КАРИМОВ.

ЎЗ ЮРТИ, ЎЗ УЙИДА ОСОЙИШТА БАРКАМОЛ, ҲАЛОЛ МЕҲНАТИ БИЛАН ЯШАБ КЕЛГАН ОНА ШАРҚ

Қонун устиворлиги тартиб ва интизомни таъмин этади. Бу эса ўз навбатида халқларимизнинг тотув ва аҳил яшашига, яратувчанлик иши билан машғул бўлишига кафолатдир.

ҲУҚУҚИЙ ДАВЛАТ АСОСЛАРИ

Тинч хотиржам яшаганга не етсин. Баъзан ўйлаб қоламан. Баъзи жанжалкаш, тўпалончиларга ҳаётдан нима керак экан. Бола-чақанг бўлса, уй-жойинг бўлса оғримаган бошингни оғритиб нима қиласан, дейман. Ичиб олиб кўча-кўйда ўзларини кўрсатиб қўйиш учун жанжал чиқариб юришади. Бизнинг маҳалламизда ҳам доим ичиб юрадиган уч-тўрт улфатлар бўларди. Яқинда туман ички ишлар бўлимидагилар уларни тартибга чақириб қўйишди. Маҳалламиздагиларнинг ҳам қулоғи тинчиди. Тўғриси, бундан уч-тўрт йил илгари кечки пайт оиламиз билан кинога ёки бирон жойга боришга қўрқиб қолгандик. Қўни-қўшнилардан ҳар хил гаплар эшитиб қолардик. Бири "Фалончининг зирагини қулоғидан ечиб олибди" деса, яна бирови "фалончининг пулини йўлтўсарлар олиб қўйибди", деган гаплар ҳам бўлиб турарди.

Худога шукр, бугунги кунда бундай ваҳимали гапларни эшитмаяпмиз. Кечалари тўю томошаларга оиламиз билан бориб келаяпмиз. Ҳеч ким билан ҳеч кимнинг иши йўқ. Кўчаларда ички ишлар ходимларининг халқимиз тинчлигини сақлаб хизмат қилаётганини кўриб янада кўнглимиз тоғдай кўтарилади.

Ҳақиқатни айтиш керак. Президентимиз И. Каримовнинг жиноятчиликка қарши алоҳида кўрсатмасидан сўнг ҳуқуқшуносларимиз ўз ишларида туб бурилиш ясашди. Бунга халқимиз гувоҳ.

Яна бир нарсани алоҳида таъкидлашни истардим. Жиноятчиликка қарши курашда матбуот ва ойнаи жаҳоннинг ўрни катта. Матбуот ва телевидениеда уларнинг ҳақиқий башараларини фош қилиш керак. Шунда жиноят кўчасига кираётганлар ўзларига хулоса чиқариб олишади. Тўғриси инсонни жиноят йўлидан қайтариш мумкин. Бунинг учун биринчи навбатда жамиятимиз сергак бўлиши керак.

Абдуҳамид ТЎЙЧИЕВ, Тошкент шаҳри, Мирзо Улуғбек тумани.

ҲИДОЯТ ЙЎЛИ

Инсон — у қайси мамлакатнинг фуқароси, қайси ирқ вакили бўлмасин ва қандай динга сиғинмасин, қатъи назар, азалий ақидаси ва орзуси — тинч ва осойишта яшаш, ўз эркича Ватан саодати йўлида меҳнат қилиш, келажак насллари бахтини кўришдир.

Қайта қуриш дея ном олиб тарихга кирган даврда демократия ниқоби остида турли гуруҳлар майдонга чиқдики, улар "халқ манфаатлари"ни ҳимоя қилиш баҳонасида асосан ўзларининг худком манфаатлари учун курашдилар. Ана шундай бошбошдоқликлар авж олган вазиятда ўғрилик, талончилик, босқинчилик каби халқимиз табиатига ёт юлғичликлар бошланди.

Худога шукрки, юртбошимиз бу тартибсизликларга ўз вақтида чек қўйди. Натижасини эса бугун барчамиз кўриб турибмиз. Юртимиз тинч, халқимиз истиқлолимизни мустаҳкамлаш, мамлакатимизнинг буюк келажагини таъминлаш йўлида фидокорона меҳнат қилмоқда. Барча соҳаларда қонун устиворлиги тан олинди. Жиноятчиларга қарши бошланган тартиб ва интизом устунлиги барча катта-ю кичик соҳаларни ўз ичига олди. Қонун ўз кучини кўрсата, ҳукмини ўтказа бошлади. Ҳуқуқий давлат шу тарзда қарор топади.

Мустақиллигимиз душманлари, Ватанимиз бахтини кўролмайдиган баъзи инсонлар Ўзбекистонда миллатлараро низо уруғини сочишга, динлараро зиддиятлар уйғотишга ҳам чандон уриниб кўрдилар. Худога яна бир марта шукрки, уларнинг қора ниятлари яна амалга ошмади. Мамлакатимизни ўзаро келишмовчиликлар гирдобига торта олмадилар. Бугун ҳаммамиз гувоҳмизки, Ўзбекистон фуқаролари миллати, ирқи ёки диний эътиқоди қандай бўлишига қарамасдан, бир жон бир тан бўлиб шу тупроқ, шу юрт, шу Ватан чиройини очиш йўлида қўлни қўлга бериб меҳнат қилмоқдалар.

Биз юқоридаги фикрларимизни "Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси"га асосланган ҳолда ривожлантиришимиз мумкин. Зеро, Конституциямизнинг 11-боби, 7-моддасида "Халқ давлат ҳокимиятининг бирдан бир манбаидир", деб таъкидланса, айни шу бобнинг 8-моддасида "Ўзбекистон халқини миллатидан қатъи назар, Ўзбекистон Республикасининг фуқаролари ташкил этади", дейилади. Шунингдек, Конституциямизнинг V-боби 18-моддасида "Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши, эътиқоди, шахси ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонун олдида тенгдирлар", деб алоҳида урғу бериб кўрсатилиши ҳам таҳсинга лойиқдир.

"Ҳа, энди бунақа инсонпарвар қонунлар аввал ҳам бўлган. Лекин асосий гап унинг ижроси қандай бўлишида", дегувчилар ҳам топилиши мумкин. Бу қонунларнинг қай даражада амалиётга сингдирилаётгани аввало юртимиздаги тинчлик, осойишталикда ўз аксини топаётганига ҳаммамиз гувоҳмиз. Қолаверса, мустақиллигимизнинг уч йиллиги арафасида фидойи ватандошларимизнинг бир гуруҳига "Мустақиллик" ордени топширилганидан, ана шу юксак орденга сазовор бўлганлар орасида ўзбеклар билан бир қаторда "Видербург" немис маданият марказининг раиси Екель Теодор Давидович, Навоий кон-металлургия комбинати директори Куперский Николай Иванович, Ўрта Чирчиқ тумани Ким Пен Хва номидаги халқ корпорациясининг вице-президенти Пак Виктор Тарасовичларнинг борлиги ҳам, мамлакатимиздаги миллатлар ва элатларнинг тенглиги амалда ҳам яққол кўзга ташланаётганлигидан далолатдир.

Ватанимиз фуқароларининг бирдамликларини кўриб уларга ҳавас қиладиганларга ҳам, ҳасад қиладиганларга ҳам шоир тилида шундай дейиш мумкин:

Келдинг оламга, демак,
Етмас уни сўрмак, емак,
Ерни этмоғинг керак
Бўстон ўзинг, ризвон ўзинг...

Бўлмасин субҳинг қаро,
Бор бўл мудом борлиқ аро,
Ўзни этгил доимо
Инсон ўзинг, инсон ўзинг...

Дил сўзлари

ЭҲТИРОМИМИЗ ЧЕКСИЗ

Биз Ўзбекистонда туғилиб, Ўзбекистонда вояга етиб, маълумотли бўлдик, турли ҳунар эгалари бўлдик, мен салкам эллик йил мактаб директори ва пионерлар саройи директори бўлиб хизмат қилдим. Лекин касбим ёзувчилик бўлгани учун драматургия соҳасида хизмат қилдим. Ўнтача пьесаларим саҳналарда қўйилди, ибн Сино, Умар Ҳайём ҳақида... Намангаҳ театри менинг Алишер Навоий ҳақида ёзган "Олтин қафас ичида" деган пьесамни қўйди.

Бизларнинг дўстлигимиз шу қадар қадимийки, унинг иплари жуда мустаҳкам, бир-биримизга жуда ҳурматимиз баланд...

Ҳозир Ўзбекистонда турли марказлар ташкил қилиниб, ҳар хил театрлар очиляпти. Биз хурсандмиз бундан.

Арон ШАЛОМАЕВ

БИР ВАТАН ФАРЗАНДЛАРИМИЗ

Ҳозир ҳам собиқ Иттифоқ жумҳуриятларида Ўзбекистон ҳақида гап очилгудек бўлса, дарров "Тошкент — нон шаҳри" деган машҳур ибора эсга тушади. Бу бежиз эмас, албатта. Бунинг остида чуқур маъно бор. Яъни ўзбек халқининг бағрикенглиги, меҳмондўстлиги шу бир оғиз сўз билан эътироф этилади.

Ҳамма халқнинг ҳам ўзига хос ҳислати, урф-одати бўлади. Мен ўзбеклардаги бир фазилатни жуда қадрлайман. Бу улардаги сахийлик, беқиёс меҳр-шафқат туйғусидир. Ахир, уруш йилларида 200 мингдан зиёд етим болаларни ўз бағрига олган одамлар ҳақида тўлқинланмай гапириб бўладими? Бу фазилат уларнинг қон-қонига сингиб борган ва миллий ғурурга айланган.

Ўзбеклар табиатан санъаткор халқ. Мен тақдир тақозоси билан шу юртда яшаётганимдан фахрланаман. Чунки бу ерда ҳеч ким ўзини бегона, деб ҳис қилмайди. Бу ерда яшаётган ҳар бир инсон, ҳар бир миллат вакили саховатли тупроқ неъматларидан бирдай баҳраманд. Уларнинг ҳар бири Президентимиз И. Каримов айтганларидай фахр ва ғурур билан, "Мен озод ва обод Ўзбекистоннинг эркин фуқаросиман!" — дея оладилар.

Наташа ГУШИНА, М. Қориёқубов номидаги "Зарафшон" ансамбли раққосаси.

ТОТУВЛИГИМИЗ АБАДИЙ

Собиқ Иттифоқ парчаланиб, унинг таркибига бир вақтлар ихтиёрий-мажбурий киритилган бир қатор республикалар ўз мустақиллигига эришгач, биз ҳам эл қатори қувондик. Чунки, биз Ўзбекистонни ўз ватанимиз деб ҳисоблаймиз. Уй-жойимиз, бола-чақамиз, қариндош-уруғу, дўст-биродарларимиз ҳамма-ҳаммаси шу ерда. Бир сўз билан айтганда, шу юрт тупроғига томир отиб, палак ёйганмиз.

"Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси"нинг 1-боб 4-моддасида "...Ўзбекистон Республикаси ўз ҳудудида истиқомат қилувчи барча миллат ва элатларнинг тиллари, урф-одатлари ва анъаналари ҳурмат қилинишини таъминлайди, уларнинг ривожланиши учун шароит яратади", дейилган. Айни жумлалар ҳаётда ҳам ўз аксини топмоқда. Ҳалигача менга бирор киши татар миллатига мансуб бўлганлигим учун бу ерда четлагани йўқ. Ўйлайманки, Она-Ўзбекистонимиздаги бу тотувлик абадий сақланиб қолади. Чунки, Конституциямиздан тортиб, бошқа барча қонунларимизда ҳам, миллатлар ҳамдўстлигига соҳида эътибор билан қаралган.

Гулсина САЛИМГАРАЕВА.

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси тўғрисида

I боб. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҳуқуқий мақоми

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси республикада қонун чиқарувчи ҳокимиятни амалга оширувчи олий давлат вакиллик органидир.

Олий Мажлис Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқ ўз ваколатига берилган ҳар қандай масалани ўз муҳокамасига қабул қилиш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси бир палатали органдир.

Олий Мажлис ҳудудий бир мандатли сайлов округлари бўйича кўп партиялилик асосида сайланадиган 250 нафар депутатдан иборат.

Олий Мажлис фаолиятининг доимий ва самарали бўлиши унинг сессиялари, Олий Мажлис Кенгаши, Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари ҳамда депутатларнинг иши билан таъминланади.

2-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов

Олий Мажлис сайловига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш тартиби "Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни ва унга мувофиқ чиқариладиган республиканинг бошқа қонунлари билан белгиланади.

3-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ваколат муддати

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ваколат муддати — беш йил.

Ваколат муддати тугагач, Олий Мажлис янги чақириқ Олий Мажлис иш бошлагунга қадар ўз фаолиятини давом эттириб туради.

4-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ваколатлари

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ваколатлари жумласига:

1) Ўзбекистон Республикасининг Конституциясини қабул қилиш, унга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш;

2) Ўзбекистон Республикаси Қонунларини қабул қилиш ҳамда уларга ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш.

3) Вазирлар Маҳкамасининг таклифига биноан Ўзбекистон Республикаси ички ва ташқи сиёсатининг асосий йўналишларини белгилаш ҳамда давлат стратегик дастурларини қабул қилиш;

4) Ўзбекистон Республикасининг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятлари органлари тизимини ва ваколатларини Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига мувофиқ белгилаш;

5) Ўзбекистон Республикаси таркибига янги давлат тузилмаларини қабул қилиш ва уларнинг Ўзбекистон Республикаси таркибидан чиқиши ҳақидаги қарорларни тасдиқлаш;

6) бож, валюта ва кредит ишларини қонун йўли билан тартибга солиш;

7) маъмурий-ҳудудий тузилиш масалаларини қонун йўли билан тартибга солиш, Ўзбекистон Республикасининг чегараларини ўзгартириш;

8) Вазирлар Маҳкамасининг тақдимига биноан Ўзбекистон Республикасининг бюджетини қабул қилиш ва унинг ижросини назорат этиш, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловларни жорий қилиш;

9) Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлисига ва маҳаллий вакиллик органларига сайлов тайинлаш; Марказий сайлов комиссиясини тузиш;

10) Ўзбекистон Республикаси Конституциясига мувофиқ ваколати тугаши муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Президенти сайлов кунини тайинлаш;

11) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раисини ва унинг ўринбосарларини сайлаш;

12) Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судини сайлаш;

13) Ўзбекистон Республикаси Олий судини сайлаш;

14) Ўзбекистон Республикасининг Олий хўжалик судини сайлаш;

15) Ўзбекистон Республикаси Президентининг тақдимига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитасининг раисини тайинлаш ва вазифасидан озод этиш;

16) Ўзбекистон Республикаси Президентининг Бош Вазир, унинг биринчи ўринбосари ва ўринбосарларини, Вазирлар Маҳкамаси аъзоларини тайинлаш ва лавозимидан озод этиш тўғрисидаги фармонларини тасдиқлаш;

17) Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Бош прокурори ва унинг ўринбосарларини тайинлаш ва лавозимларидан озод этиш тўғрисидаги фармонларини тасдиқлаш;

18) Ўзбекистон Республикаси Президентининг тақдимига биноан Ўзбекистон Республикаси Марказий банки бошқарувининг раисини тайинлаш ва лавозимидан озод этиш;

19) Ўзбекистон Республикаси Президентининг вазирликлар, давлат қўмиталарини ва давлат бошқарувининг бошқа органларини тузиш ва тугатиш ҳақидаги фармонларини тасдиқлаш;

20) Ўзбекистон Республикаси Президентининг умумий ёки қисман сафарбарлик эълон қилиш, фавқулодда ҳолат жорий этиш, унинг муддатини узайтириш ва тўхтатиш тўғрисидаги фармонларини тасдиқлаш;

21) халқаро шартномаларни ва битимларни ратификация (тасдиқлаш) ва денонсация (барвақт тўхтатиш) қилиш;

22) давлат мукофотлари ва унвонларини таъсис этиш;

23) туманлар, шаҳарлар, вилоятларни ташкил этиш, тугатиш, уларнинг номини ва чегараларини ўзгартириш;

24) Ўзбекистон Республикаси Конституциясида ҳамда ушбу Қонунда назарда тутилган бошқа ваколатларни амалга ошириш киради.

(Давоми 2-бетда).

Ўзбекистон Республикаси Конституциявий Қонуни

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси тўғрисида

(Боши 1-бетда)

5-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутати

Олий Мажлис депутати ўз сайловчиларининг, шунингдек уни депутатликка номзод этиб кўрсатган тегишли сиёсий партия ёки тегишли ҳокимият вакиллик органининг вакили ҳисобланади.

Депутат ўз бурчларини ижро этишда Ўзбекистон Республикасининг Конституциясига ҳамда қонун ҳужжатларига амал қилади.

Олий Мажлис депутатининг ваколат муддати беш йил.

Олий Мажлис депутатининг ваколатлари:

у ваколатини зиммасидан соқит қилган;

қонунга кўра депутатлик ваколатини бажаришига номувофиқ бўлган лавозимга сайланган ёки тайинланган;

унга нисбатан суднинг айблов ҳукми қонуний кучга кирган;

суд уни муомалага лаёқатсиз деб топган;

чақириб олинган;

Ўзбекистон Республикаси фуқаролигини йўқотган;

вафот этган тақдирда муддатидан илгари тўхтатилади.

Олий Мажлис депутатининг ваколатлари қонунда назарда тутилган бошқа ҳолларда ҳам муддатидан илгари тўхтатилиши мумкин.

Олий Мажлис депутатининг ҳуқуқлари, бурчлари ва фаолиятининг кафолатлари Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланади.

Олий Мажлис депутатларига белгиланган тартибда уларнинг депутатлик фаолияти билан боғлиқ бўлган харажатлар қопланади. Олий Мажлисда доимий ишлайдиган депутатлар ўз ваколатлари даврида ҳақ тўланадиган бошқа бирон-бир лавозимни эгаллашлари ва тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланишлари мумкин эмас.

Олий Мажлис депутати дахлсизлик ҳуқуқидан фойдаланади. У Олий Мажлиснинг, сессиялар оралиғидаги даврда эса — Олий Мажлис Кенгашининг (навбатдаги сессияда буни депутатлар эътиборига етказиш шарти билан) розилигисиз жиноий жавобгарликка тортилиши, ҳибсга олиниши ёки суд томонидан бериладиган маъмурий жазога тортилиши мумкин эмас.

II боб. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ ИШИНИНГ ТАШКИЛИЙ ШАКЛИ

6-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг сессияси

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ишининг ташкилий шакли сессия ҳисобланади.

Олий Мажлис сессияси унинг мажлисларида очилади ва ёпилади.

Олий Мажлис сессияси унинг мажлисларидан, шунингдек Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг, бошқа органларининг сессия мажлислари оралиғидаги даврда ўтказиладиган мажлисларидан иборат бўлади.

Олий Мажлис сессиялари бир йилда камида икки марта чақирилади.

7-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мажлислари

Олий Мажлиснинг сайловдан кейинги биринчи мажлиси Марказий сайлов комиссияси томонидан сайловдан сўнг икки ойдан кечиктирмай чақирилади.

Олий Мажлис биринчи сессиясининг биринчи мажлиси Марказий сайлов комиссиясининг Раиси томонидан очилади ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси сайлангунга қадар олиб борилади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мажлиси унинг ишида жами депутатларнинг камида учдан икки қисми иштирок этган тақдирдагина ваколатли ҳисобланади.

Қонунлар ва Олий Мажлиснинг бошқа қарорлари фақатгина мажлисларда қабул қилинади.

Олий Мажлис ва унинг органлари мажлисида Ўзбекистон Республикасининг Президенти, Бош Вазир ва Вазирлар Маҳкамасининг аъзолари, республика Конституциявий суди, Олий суди, Олий хўжалик судининг раислари, Бош прокурори, Марказий банки бошқарувининг раиси иштирок этишлари мумкин.

8-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг навбатдан ташқари сессияси

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг навбатдан ташқари сессияси Олий Мажлиснинг Раиси томонидан унинг ташаббуси билан ёки Ўзбекистон Республикаси Президентининг, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгесининг ёхуд Олий Мажлис депутатлари камида учдан бир қисмининг таклифи билан чақирилади.

III боб. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ ҲУЖЖАТЛАРИ (АКТЛАРИ)

9-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан ҳужжатлар қабул қилиниши

Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси Ўзбекистон Республикаси Конституциясини, конституциявий қонунларни, қонунларни, қарорлар ва бошқа ҳужжатларни қабул қилади.

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси, Конституцияни ўзгартирувчи ва тўлдирувчи қонунлар, шунингдек бошқа конституциявий қонунлар Олий Мажлис жами депутатларининг камида учдан икки қисмидан иборат кўпчилиги томонидан қабул қилинади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси тегишли таклиф киритилгандан кейин олти ой мобайнида Конституцияга ўзгартишлар ҳамда тузатишлар киритиш тўғрисида кенг ва ҳар тарафлама муҳокамани ҳисобга олган ҳолда қонун қабул қилиши мумкин. Агар Ўзбекистон Республикасининг Олий Мажлиси Конституцияга ўзгартиш киритиш тўғрисидаги таклифни рад этса, таклиф камида бир йил ўтгандан кейин қайта киритилиши мумкин.

Қонунлар, қарорлар ва бошқа ҳужжатлар Олий Мажлис жами депутатларининг кўпчилик овози билан қабул қилинади.

10-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ҳужжатларини эълон қилиш ҳамда уларнинг кучга кириши

Ўзбекистон Республикаси қонунларини ва Олий Мажлиснинг бошқа норматив ҳужжатларини эълон қилиш уларни қўлланишнинг мажбурий шарти ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, Олий Мажлиснинг бошқа норматив ҳужжатлари улар имзоланганидан кейин узоғи билан бир ҳафталик муддат ичида эълон қилинади ҳамда агар, ҳужжатларнинг ўзида бошқа қоида белгиланмаган бўлса, улар эълон қилинганидан кейин ўн кун ўтгач кучга киради.

11-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳужжатларининг ижросини назорат қилиш

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қонунларнинг ва Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси бошқа ҳужжатларининг ижросини назорат қилади.

IV боб. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ РАИСИ ВА УНИНГ ЎРИНБОСАРЛАРИ

12-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси

Олий Мажлиснинг Раиси Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси томонидан ҳудудий депутатлар гуруҳлари вакиллари йиғилишининг таклифига биноан депутатлар орасидан яширин овоз бериш йўли билан Олий Мажлис ваколати муддатига сайланади.

Олий Мажлиснинг Раиси этиб бир шахсни сурункасига икки муддатдан ортиқ сайлаш мумкин эмас.

Олий Мажлиснинг Раиси депутатларнинг учдан икки қисмидан кўпроғи яширин овоз бериши орқали қабул қилинган Олий Мажлис қарорига биноан муддатидан илгари чақириб олиниши мумкин.

13-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Раисининг ваколатлари

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси:

1) Олий Мажлис муҳокамасига қўйиладиган масалаларни тайёрлашга умумий раҳбарлик қилади;

2) Олий Мажлис сессияларини чақиради, сессиянинг кун тартибига доир таклифларни қўмиталар ва комиссияларнинг раислари билан биргаликда белгиланган тартибга (Олий Мажлис Иш тартибига) мувофиқ тайёрлайди;

3) Олий Мажлис ва унинг Кенгаши мажлисларида раислик қилади;

4) Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг фаолиятини мувофиқлаштириб боради;

5) қонунларнинг ва Олий Мажлис қарорларининг бажарилишини назорат қилишни ташкил этади;

6) парламентлараро алоқаларни амалга ошириш ишларига ва халқаро парламент ташкилотлари иши билан боғлиқ гуруҳлар фаолиятига раҳбарлик қилади;

7) Олий Мажлис Кенгаши билан келишган ҳолда Олий Мажлис Раисининг ўринбосарлари, Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари раислари этиб сайлаш учун Олий Мажлисга номзодларни тақдим этади;

8) қўмиталар ва комиссиялар раисларининг тақдимига мувофиқ Олий Мажлис Кенгаши билан келишган ҳолда қўмиталар ва комиссияларнинг раис ўринбосарлари ҳамда котибларини тайинлайди;

9) қўмиталар ва комиссиялар раисларининг таклифига биноан қўмиталар ва комиссиялар таркибини ўзгартириб, сўнгра бу ўзгартишларни Олий Мажлис тасдиғига киритади;

10) Олий Мажлиснинг матбуот органлари фаолиятига раҳбарликни амалга оширади;

11) Олий Мажлис матбуот органлари низомларини ва таҳрир ҳайъатлари таркибини ҳамда уларнинг ишлаши учун зарур харажатлар сметасини тасдиқлайди;

12) Олий Мажлисга қарашли матбуот органлари муҳаррирларини Олий Мажлис Кенгаши билан келишилган ҳолда тайинлайди ва лавозимларидан озод қилади;

13) Олий Мажлис депутатлари ва девонининг ишлаши учун зарур харажатлар сметасини тасдиқлайди;

14) Олий Мажлис ва унинг Кенгаши қарорларини имзолайди.

Олий Мажлис Раиси ўз ваколатига кирадиган масалаларни Кенгаш муҳокамасига киритишга ҳақлидир.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Раиси ўз ваколатига кирадиган масалалар юзасидан фармойишлар чиқаради.

14-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Раисининг ўринбосарлари

Олий Мажлис Раисининг ўринбосарлари Олий Мажлис депутатлари орасидан яширин овоз бериш йўли билан Олий Мажлис ваколати муддатига сайланадилар.

Олий Мажлис Раисининг ўринбосарларидан бири Қорақалпоғистон вакили — Олий Мажлис депутати бўлади.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Раисининг ўринбосарлари Раиснинг топшириғига биноан унинг айрим вазифаларини бажарадилар ва у йўқлигида ёки унинг ўз вазифаларини амалга ошириши мумкин бўлмаган ҳолларда Раиснинг вазифасини бажариб турадилар.

V боб. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ КЕНГАШИ, УНИНГ ТАРКИБИ ВА ВАКОЛАТЛАРИ

15-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши

Олий Мажлис ишини ташкил этиш ҳамда ушбу Қонунда назарда тутилган бошқа ваколатларни амалга ошириш учун биринчи сессияда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Кенгаши тузилади.

16-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг таркиби.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг таркибига Олий Мажлис Раиси, Раиснинг ўринбосарлари, қўмиталарнинг, Мандат комиссиясининг раислари ва Олий Мажлис расмий фракцияларининг вакиллари киради.

17-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгашининг ваколатлари.

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Кенгаши:

1) Олий Мажлис сессияси кун тартибига ва иш тартибига доир таклифларни тайёрлайди;

2) Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг амалга оширилаётган ишлар тўғрисидаги маълумотларини ҳамда қонунлар ва Олий Мажлиснинг бошқа қарорлари ижроси тўғрисидаги ахборотларни эшитади;

3) қонун лойиҳаларини тайёрлаш ишини режалаштиришни уюштиради;

4) Олий Мажлис Раисининг таклифига биноан қонун лойиҳаларини ва бошқа ҳужжатларни дастлабки тарзда кўриб чиқади;

5) Олий Мажлис сессиясида депутатлар билдирган таклиф ва мулоҳазаларни таҳлил этади ҳамда улар юзасидан тегишли қарорлар қабул қилади;

6) сессиялар оралиғидаги даврда қонун ҳужжатларида белгиланган ҳолларда ва тартибда Олий Мажлис депутатларини жавобгарликка тортишга, шунингдек иш жойидаги маъмурият ташаббусига кўра депутатларни ишдан бўшатишга розилик бериш тўғрисидаги масалаларни қараб чиқади;

7) Олий Мажлис иши ва депутатлар ўз ваколатларини самарали амалга оширишлари билан боғлиқ бўлган бошқа масалаларни кўриб чиқади.

Олий Мажлис Кенгаши ўз ваколатига кирадиган масалалар юзасидан қарорлар қабул қилади, улар белгиланган тартибда эълон қилинади.

VI боб. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИНИНГ ҚЎМИТАЛАРИ ВА КОМИССИЯЛАРИ

18-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг қўмиталари ва комиссияларини сайлаш

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси биринчи сессияда депутатлар орасидан ўз ваколати муддатига ҳудудий депутатлар гуруҳлари вакиллари йиғилишининг таклифига биноан қўмиталар ва комиссиялар сайлайди ва уларнинг раисларини тасдиқлайди. Қўмиталар ва комиссиялар қонун лойиҳалари тайёрлаш ишларини олиб бориш, Олий Мажлис муҳокамасига киритиладиган масалаларни дастлабки тарзда кўриб чиқиш ва тайёрлаш, қонунларнинг ва Олий Мажлис бошқа қарорларининг ижросини назорат қилиб туриш учун тузилади. Қўмиталар ва комиссияларнинг рўйхати ва миқдор таркиби Олий Мажлис томонидан белгиланади.

Олий Мажлис депутати, қоида тариқасида, Олий Мажлиснинг фақат битта қўмитаси ёки комиссиясининг аъзоси этиб сайланиши мумкин.

Қўмита ёки комиссия таркибига Олий Мажлис Раиси ва унинг ўринбосарлари сайланишлари мумкин эмас.

Қўмита, комиссия таркибига сайланмаган депутат улар ишида маслаҳат овози билан иштирок этишга ҳақлидир.

Қўмиталар ва комиссияларнинг барча аъзолари тенг ҳуқуқлардан фойдаланадилар.

Зарурат бўлган ҳолларда Олий Мажлис янги қўмиталар ва комиссиялар тузиши ва сайлаши, илгари тузилган қўмиталар ва комиссияларни тугатиши ва қайта ташкил этиши мумкин.

Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари Олий Мажлис олдида масъул ва унга ҳисобдордирлар.

19-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссияларининг таркиби

Қўмиталар ва комиссиялар Олий Мажлис томонидан раис ва бошқа аъзолардан иборат таркибда сайланади. Қўмита, комиссиянинг раис ўринбосари ва котиби қўмита, комиссия раисининг тақдимига мувофиқ тегишли қўмита, комиссия аъзолари орасидан Олий Мажлис Раиси томонидан Олий Мажлис Кенгаши билан келишилган ҳолда тайинланади.

Қўмита, комиссияларнинг (муваққатлардан ташқари) раислари, раис ўринбосарлари ва котиблари ўз фаолиятларини, қоида тариқасида, доимий асосда амалга оширадилар.

20-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг муваққат комиссиялари

Олий Мажлис ва унинг Кенгаши аниқ топшириқларни бажариш учун депутатлар орасидан муваққат комиссиялар тузиши мумкин. Муваққат комиссиялар ўз зиммаларига юкланган вазифаларни бажариб бўлганларидан кейин ёхуд Олий Мажлис ёки унинг Кенгаши қарорига биноан ўз фаолиятларини муддатидан илгари тўхтатадилар.

21-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссияларининг ишини ташкил этиш

Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари ишни ўз режаларига, Олий Мажлис, унинг Раиси ва Олий Мажлис Кенгаши топшириқларига ҳамда тавсияларига мувофиқ ташкил этадилар.

22-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссияларининг мажлислари

Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг мажлислари заруратга қараб чақирилади ва Олий Мажлис мажлислари ўртасида ҳам, шунингдек сессиялар оралиғидаги даврда ҳам ўтказилади.

Олий Мажлис қўмиталари ва комиссияларининг мажлислари, башарти уларда қўмита ёки комиссия таркибининг камида ярми ҳозир бўлса, ваколатли ҳисобланади.

Олий Мажлис қўмиталари, комиссияларининг мажлислари, қоида тариқасида очиқ ўтказилади. Мажлисларга давлат органлари ва жамоат бирлашмаларининг, илмий муассасаларнинг вакиллари, мутахассислар ва олимлар маслаҳат овози ҳуқуқи билан, шунингдек қўмиталар ва комиссияларнинг фаолиятидан жамоатчиликни кенг хабардор қилиш учун матбуот органлари, телевидение, радио ва бошқа оммавий ахборот воситаларининг вакиллари таклиф этилиши мумкин.

Зарурат бўлганда қўмита ёки комиссия ёпиқ мажлис ўтказиш тўғрисида қарор қабул қилиши мумкин.

23-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссияларининг ваколатлари

Олий Мажлис қўмиталари ва комиссиялари:

1) Олий Мажлис, унинг Раиси, Олий Мажлис Кенгаши топшириғига биноан ёки ўз ташаббуслари билан тасарруфларидаги масалалар бўйича қонунларнинг ва Олий Мажлис бошқа қарорларининг лойиҳаларини ишлаб чиқадилар;

2) қонун ҳужжатларини такомиллаштириш билан боғлиқ масалаларни тайёрлайдилар, Олий Мажлис сессияси кун тартибига доир таклифлар киритадилар;

3) қўмита, комиссия ишида иштирок этиш учун давлат органлари, жамоат бирлашмалари вакилларини, мутахассислар ва олимларни таклиф этадилар;

4) қўмитанинг ёки комиссиянинг ўзи томонидан ишлаб чиқилган қонун лойиҳаларини ҳам, қонун чиқариш ташаббуси тартибида тушган қонун лойиҳаларини ҳам илмий экспертизага юборадилар, улар юзасидан Вазирлар Маҳкамасининг хулосасини, тегишли вазирликлар, давлат қўмиталари, идоралар, жамоат бирлашмалари, шунингдек олимлар ва мутахассисларнинг фикрини сўрайдилар;

5) ўрганиб чиқиш учун ўзларига берилган қонун лойиҳаларини дастлабки тарзда кўриб чиқиш натижалари юзасидан Олий Мажлисга ёки унинг Кенгашига хулосалар, таклифлар ва мулоҳазалар тақдим этадилар;

6) Олий Мажлис мажлисларида ўз тасарруфларидаги масалалар бўйича маърузалар ва қўшимча маърузалар билан сўзга чиқадилар;

7) Олий Мажлиснинг Раиси ёки Олий Мажлиснинг Кенгаши йўллаган республика бюджети лойиҳаларини, унинг ижроси тўғрисидаги ҳисоботларни, шунингдек давлат стратегик дастурлари лойиҳаларини қараб чиқадилар;

8) ўз тасарруфларидаги масалалар юзасидан Ўзбекистон Республикаси Ҳукуматига таклифлар киритадилар;

9) ўз тасарруфларидаги масалалар бўйича давлат органлари ва жамоат бирлашмаларидан, мансабдор шахслардан ҳужжатларни, ёзма хулосаларни, ҳисобот маълумотларини ва бошқа материалларни талаб қиладилар;

10) қонунларнинг ва республика Олий Мажлиси бошқа қарорларининг ижро этилиши устидан назоратни амалга оширадилар;

11) вазирликлар, давлат қўмиталари ва идоралар раҳбарларининг, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар раҳбарларининг қонунлар, Олий Мажлиснинг бошқа ҳужжатлари, қўмиталар, комиссиялар тавсиялари бажарилиши юзасидан ахборотларини эшитадилар.

24-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси қўмиталари ва комиссияларининг қарорлари

Қараб чиқилаётган масалалар юзасидан қўмита ёки комиссия тавсия йўсинида қарор қабул қилади ёхуд хулоса беради. Бир нечта қўмита ва комиссия томонидан қараб чиқиладиган масалалар юзасидан қўшма қарор ёки хулоса қабул қилинади.

Қўмита ва комиссияларда барча масалалар қўмита ёки комиссия аъзолари умумий таркибининг оддий кўпчилик овози билан ҳал этилади.

Қўмиталар ва комиссияларнинг давлат органларига, жамоат бирлашмаларига йўлланадиган қарорлари улар томонидан кўриб чиқилиши шарт, натижалар ёки кўрилган чоралар ҳақида, башарти қарорда ўзгача қоида белгиланмаган бўлса, узоғи билан бир ой муддат ичида хабар берилиши лозим.

VII боб. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

25-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Котибияти

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси фаолият кўрсатишини таъминлаш учун Олий Мажлис Котибияти тузилади.

Котибиятнинг тузилиши, штатлари ва ишлаш тартиби Олий Мажлис Раиси томонидан тасдиқланади.

Котибият ходимларининг меҳнат муносабатлари Олий Мажлис ваколати муддатига боғлиқ эмас.

26-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг харажатлари

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг харажатлари республика бюджетини тасдиқлаш чоғида назарда тутилади.

27-модда. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг иш тартиби

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ва унинг органлари фаолияти тартиботи Олий Мажлиснинг иш тартиби билан белгиланади.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 22 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНИ

"Ўзбекистон Республикаси фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартишлар ҳамда қўшимчалар киритиш ҳақида

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ҚАРОР ҚИЛАДИ:

Ўзбекистон Республикасининг 1991 йил 15 февралда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикаси фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида"ги Қонунига (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1991 йил, № 4, 88-модда; № 8, 191-модда; 1992 йил, № 1, 50-модда; № 4, 168-модда; № 9, 337-модда; 1993 йил, № 1, 20-модда; 1994 йил, № 1, 14-модда) қуйидаги ўзгартишлар ва қўшимчалар киритилсин:

1. 3-модданинг 1-банди қуйидаги мазмундаги "х" бандча билан тўлдирилсин:

"х) жисмоний шахс — патент эгасининг (лицензиярларнинг) саноат мулки объектларидан ўз ишлаб чиқаришида фойдаланишдан ёки улар учун лицензиялар сотишдан, шунингдек лицензиянинг саноат мулки объектларидан фойдаланишдан олган даромад суммаси, шу жумладан валюта тушуми, фойдалана бошланган санадан эътиборан:

патент бўйича ихтиродан фойдаланилса — 5 йил давомида;

дастлабки патент бўйича ихтиродан фойдаланилса — 3 йил давомида;

патент бўйича саноат намунасидан фойдаланилса — 3 йил давомида;

дастлабки патент бўйича саноат намунасидан фойдаланилса — 2 йил давомида;

гувоҳнома бўйича фойдали моделдан фойдаланилса — 2 йил давомида".

2. 4-модда 1-бандининг "б" бандчасидаги "ихтиролар, кашфиётлар ва уларнинг илк саноат нусхаларини" деган сўзлар "интеллектуал мулк объектларини" деган сўзлар билан алмаштирилсин.

3. 7-модданинг "в" бандчасидаги "шунингдек кашфиёт, ихтиро ҳамда саноат намуналарини" деган сўзлар чиқариб ташлансин ва "учун муаллифлик ҳақи суммаларидан;" деган сўзлардан олдин "шунингдек интеллектуал мулк объектларидан фойдаланганлик" деган сўзлар билан тўлдирилсин.

4. 8-модданинг 1-бандида келтирилган жадвал қуйидаги таҳрирда баён этилсин:

"Солиқ солинадиган йиллик даромад миқдори (солиқ солинмайдиган минимум чегирилган ҳолда)"	Солиқ суммаси
энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 24 баробаригача	даромад суммасининг 15 фоизи
энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 24 баробаридан (+1 сўм) 60 баробаригача	энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 24 баробаридан олинадиган солиқ + 24 баробаридан ортиқ сумманинг 25 фоизи
энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 60 баробаридан (+1 сўм) 120 баробаригача	энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 60 баробаридан олинадиган солиқ + 60 баробаридан ортиқ сумманинг 35 фоизи
энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 120 баробари (+1 сўм) ва ундан ортиқ	энг кам ойлик иш ҳақи миқдорининг 120 баробаридан олинадиган солиқ + 120 баробаридан ортиқ сумманинг 45 фоизи".

5. 9-модданинг иккинчи қисми "ижара ҳақи" деган сўзлардан кейин "интеллектуал мулк объектларига бериладиган ҳуқуқларга эга бўлганлик учун патент божи, ҳуқуқларни рўйхатдан ўтказганлик йиғимлари ва ҳуқуқлар учун лицензия тўловлари" деган сўзлар билан тўлдирилсин.

6. 13-модда 2-бандининг бешинчи хатбошидаги "кашфиётлар, ихтиролар ва саноат намуналарининг" деган сўзлар "интеллектуал мулк объектларининг" деган сўзлар билан алмаштирилсин.

7. Қонун қуйидаги мазмундаги 15-1-модда билан тўлдирилсин:

"15-1-модда. Даромад солиғини ҳисоблаб чиқиш ва тўлаш тартибига тузатиш киритиш

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси даромад солиғини ҳисоблаб чиқиш ва тўлаш тартибига тузатиш киритиш ҳуқуқига эгадир".

8. 17-модданинг учинчи қисми "ижара ҳақи" деган сўзлардан кейин "интеллектуал мулк объектларига бериладиган ҳуқуқларга эга бўлганлик учун патент божи, ҳуқуқларни рўйхатдан ўтказганлик йиғимлари ва ҳуқуқлар учун лицензия тўловлари" деган сўзлар билан тўлдирилсин.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1994 йил 23 сентябрь.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ КЕНГАШИНИНГ ҚАРОРИ

"Ўзбекистон Республикаси фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартишлар ҳамда қўшимчалар киритиш ҳақида"ги Ўзбекистон Республикасининг Қонунини амалга киритиш хусусида

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ҚАРОР ҚИЛАДИ:

"Ўзбекистон Республикаси фуқароларидан, ажнабий фуқаролардан ва фуқаролиги бўлмаган шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартишлар ҳамда қўшимчалар киритиш ҳақида"ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни 1995 йил 1 январдан эътиборан амалга киритилсин.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раиси вазифасини бажарувчи Э. ХАЛИЛОВ

Тошкент шаҳри,
1994 йил 23 сентябрь.

О Л Т И Н К У З —94

Ўзбекистон — ватаним маним!

Бизнинг Ватанга бўлган меҳр-муҳаббатимиз бугун далаларда синалмоқда. Она заминимизда қадоқ қўл деҳқонларимизнинг пешона тери билан етиштирилган ҳосилни йиғиб-териб олиш ҳал қилувчи паллага кирди. Шу сабаб, пахтазорларда, полизу боғларда юмушлар қизғин. Дарахт шохларида ўзининг бутун жамолини кўз-кўз қилиб турган олмаю анорлар, хурмою ноклар миришкор боғбонларнинг меҳрибон қўлларига мунтазир. Айниқса, пахтазорлардаги суронли меҳнат жабҳасини айтмайсизми! Заҳматкаш пахтакорнинг оғирини енгил қилиш мақсадида бугун бутун элу юрт белига этак тутишди. Ўз ташаббускорлари билан ҳашарлар уюштириб, далаларга чиқишди.

Суратларда: Нарпай туманидаги "Ғалаба" ширкатлар уюшмасининг илғор ишчиси Дилфуза Рўзиева ўз меҳнати меваларини териб олмоқда.

Мирзачўл тумани 8-ширкат хўжалигининг чевар теримчиси Жаннат Ашурова.

Ҳашарга отланган Жиззах ун маҳсулотлари ишлаб чиқариш корхонаси ишчиларидан бир гуруҳи.

Р.АКБАРАЛИЕВ ва Т.НОРҚУЛОВ суратлари.

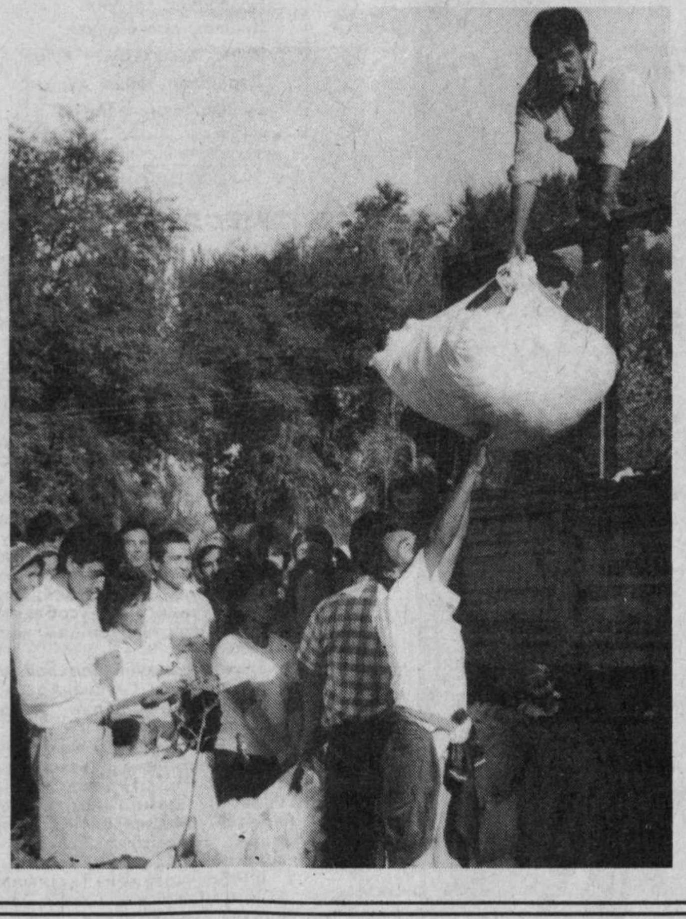

Истиқлол—менинг тақдиримда

НЕ САОДАТКИ...

Мустақиллигимиз уч ёшда. Истиқлолнинг илк тонгида дунёга келган чақалоқ бугун ўзининг мурғак ақли-ю бийрон тили билан нафақат бутун оилани ҳатто маҳалла - кўйини оғзига қаратиб ўтирибди. Мустақилликни чақалоққа қиёслашим бежиз эмас. Негаки, у бугун уч ёшда. Негаки, у ҳам ҳаммамизни ўзининг дадил қадамлари билан лол қолдирмоқда. Негаки, у ўзининг ёқимтой қилиқлари, феъл-атвори билан ҳаммамизни мафтун этмоқда. Негаки, ёш, мустақил давлатимиз бутун дунёни ўзига қаратмоқда.

Шу тобда кўнгилдан не туйғулар кечмайди, дейсиз. Бундан ўн йил, ҳатто беш йилгина бурун Ўзбекистон мустақил бўлади, ўзбекнинг байроғи БМТ биноси қошида ҳилпираб туради, ўзбек давлатининг раҳбари дунёнинг юксак минбарига кўтарилади деб ишонармидик? Ишониш у ёқда турсин, ҳатто хаёлимизга ҳам келтирмасдик. Не саодатки, бугун бизнинг эркимиз ўз қўлимизда. Шундай дамларда беихтиёр узоқ ўтмишдан бугунги кунгача бўлган бутун бир давр кўз ўнгимизда гавдаланади. Халқимиз оғир ва машаққатли йўлларни босиб, бу табаррук кунларга етиб келди.

Мустақиллик осонгина қўлга киритилди, дегувчилар хато қилади. У курашлар, қурбонлар, ҳақоратлар, кўз ёшлар эвазига келди. Мустақиллик учун курашда халқимизга Яссавий, Темур, Бобур, Улуғбеклар руҳи, Қодирий, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носирлар руҳи мададкор бўлди, Оллоҳнинг ўзи мададкор бўлди... Халқимиз бу муборак кунни асрлар мобайнида кутди. Мустақил бўлдик. Лекин Мустақиллик йўли ҳам теп-текис, равон йўл эмас экани бугун ҳаммамизга беш қўлдай аён. Мустақилликни мустаҳкамлаш, халқни бу ишга сафарбар этиш, иқтисодиётни, маънавиятни кўтариш учун қадам-бақадам тер тўкилди. Юртбошидан тортиб оддий фуқарогача-давр ҳар биримизга катта масъулият юклади.

Истиқлол бизга нима берди? деган савол туғилиши табиий. Бу саволга аниқ жавоб бераман.

У — бизга кўп неъмат берди. Аввало — Ватан берди, чунки Ватанимиз йўқ эди. У бизга тил берди, чунки тилимиз йўқ эди. У бизга ғурур берди, чунки қул эдик. У бизни ўзликка қайтарди, чунки ўзлигимиздан жудо бўлган эдик.

Узоққа бормасдан бир мисол келтирмоқчиман. Мустақиллик шарофати билан ижод аҳлига қилинаётган ғамхўрликларни олайлик, яқин бир-икки йил ичида республикамизнинг вилоятлари, хусусан пойтахтда истиқомат қилаётган қанчадан-қанча ёш ижодкорлар Президент фармонига кўра уй-жой билан таъминланди.

Мустақилликнинг уч йиллик тўйи арафасида ёзувчиларимизнинг элликдан зиёд оилалари янги қуриб битказилган уйга кўчиб ўтишди. Демакки, бу ижодкорлар янада ғайрат-шижоат билан юртимиз равнақи учун меҳнат қилишади.

Ватанимиз келажаги аввало бугунги ёшларга боғлиқ. Афсуски айрим ёшлар буни чуқур ҳис қилмасдан ўзларининг ёшлик куч-ғайратларини беҳуда ишларга сарфлашяпти. Ўтиш даври учун бу ҳам табиий ҳол. Лекин ишонаманки, эртанги кунимизга билимга чанқоқ, элим деб, юртим деб, куйинадиган ёшлар ярайди. Ва яна ишонаманки, юртимизнинг кўп миллионли ёшларининг фикри ҳам ана шундай.

Абдумажид АЗИМ
шоир.

ИҚТИСОДИЙ ЭРКИНЛИК — САМАРАЛИ ЙЎЛ

"Оҳангаронцемент" ишлаб чиқариш бирлашмаси республикамиздаги қурилиш материаллари тайёрланадиган йирик меҳнат жамоаларидан бири. Иқтисодий алоқаларнинг узилиши боис бирлашманинг истеъмолчиларга маҳсулот етказиб бериши қийинлашиб қолган эди. Сўнгги пайтда аҳвол ўзгарди. Бугунги кунда корхона йилига 1 миллион 600 минг тонна цемент ишлаб чиқармоқда. Бирлашма маҳаллий қурилиш ташкилотлари ва республика аҳолисидан ташқари, Россия, Афғонистон, Эрон, Исроил ва Покистон давлатларига ҳам маҳсулот жўнатмоқда.

— Президентимизнинг шу йил 21 февралда эълон қилинган Фармони биз учун катта аҳамиятга эга бўлди, — дейди бирлашма Бош директори Имомжон Искандаров. — Яъни, давлат буюртмаси бекор қилиниб, бизга эркин фаолият юритиш ҳуқуқи берилди. Бу эса бозор иқтисодиёти шароитида истиқболли фаолият учун кенг йўл очаётир.

Бундан руҳланган цементчилар ишлаб чиқариш суръатини пасайтирмаслик мақсадида илғор технологияларни дадил жорий этмоқда. Корхонада кенг миқёсда таъмирлаш ишлари бошлаб юборилди. 5 миллион АҚШ доллари эвазига Олмония ва Ҳиндистондан цемент қадоқлаш ускуналари келтирилмоқда. Улар ишга туширилгач, йилига 300 минг тонна цементни қадоқлаб хорижга сотиш имкони туғилади.

Бирлашма маъмурияти хорижий ишбилармонлар билан ҳамкорликда кенг истеъмол моллари тайёрлашга ҳам катта эътибор бераётир. Агар ўтган йили 100 минг дона шлакоблок ишлаб чиқарилган бўлса, мавжуд цехни кенгайтириш эвазига шу йилнинг сентябридан бошлаб маҳсулот ҳажми ойига 420 минг дона кўпайди. Бирлашманинг Шоғозсойдаги карьеридан кварц қум топилгани ҳам меҳнат жамоаси учун яна бир муҳим даромад манбаи бўлди. Автомобиль ойналари ва шиша идишлар ишлаб чиқаришда ниҳоятда зарур бўлган бу саноат хом ашёсининг дастлабки минг тоннаси яқинда Олмалиқ маиший химия заводига етказиб берилди. Шунингдек, бирлашма қошида йилига 220 миллион дона шиша идиш тайёрлайдиган завод қурилиши ҳам давом этмоқда.

Бозор иқтисодиёти шароитида самарали йўлдан дадил бораётган бирлашма маъмурияти ишчи-хизматчиларнинг меҳнат ва дам олиш шароитини яхшилашга ҳам катта эътибор бермоқда. Ҳозирги кунда ўртача маош 550-600 сўмни ташкил этади. Ҳар ойда 120 сўмдан овқат пули ҳам берилмоқда. Бу эса ўз навбатида ҳар бир жамоа аъзосининг ишлаб чиқаришдаги фаоллигини ошириш, демакки, бирлашманинг илгариги мавқеини тез орада тиклаб олиш имконини беради.

Неъмат ДУШАЕВ,
ЎзА мухбири.

Бизнинг мулоқот

КАСБИМИЗ ЧИРОЙГА-ЧИРОЙ ҚЎШИШ

Биз гўзал ва кўркам, бир қарашингиздаёқ юрагингизни жиз эткизиб, ўзига маҳлиё қилиб қўядиган уйларга қандайдир бир ҳавас ёки қизиқиш билан қараганимизда халқимизнинг "Инсоннинг қўли гул" деган мақолини яна бир бора такрорлашга мажбур бўламиз. Хўш, чиройли уйлар мисолида олиб қарайдиган бўлсак, ўша қўли гул номини олиш бахтига муяссар бўлган бахтли инсонлар қайси касб эгалари бўлиши мумкин? Албатта меъморлар ва қурувчилар-да.

Шундай мўъжизакор инсонлардан бири, Халқаро меъморлар академиясининг аъзоси, Давлат ва Халқаро мукофотлар лауреати, қолаверса, республика Меъморлар уюшмасининг раиси Феруз Мухторович Ашрафиев билан суҳбатимиз уюшманинг келажакдаги режалари ҳақида бўлди.

— Мамлакатимиздаги ижодий уюшмаларга яратилган яхши муҳит ва шароитни хорижий ўлкалардан ташриф буюрган ижодкорлар ўзгача бир мамнуният билан тилга олишади. Сабаби, хорижий мамлакатларда биздаги ижодий уюшмалардек ташкилотлар деярли йўқ. Балки уларда фақатгина ижодий гуруҳларгина мавжуд. Ҳозирги суҳбатимизни ҳам ана шу хусусда бошласак.

— Жуда тўғри гапни айтдингиз. Ўзбекистонда меъморлар, ёзувчилар, журналистлар, композитор ва бастакорлар, мусаввирлар, киночилар ҳамда дизайнерлар сингари ижодий уюшмалар мавжуд. Бу ижод аҳли азалдан Ватанимиз равнақи, маданиятимизнинг юксалишида муносиб улуш қўшиб келаётганлиги ҳаммамизга маълум. Энди хорижликлар фикрига келадиган бўлсак, ҳақ гапни айтишган. Чунки бизда ижод билан шуғулланадиган ҳар қандай одамга керакли шароитлар яратилган. Шу ўринда меъморлар уюшмаси хусусида ҳам баҳоли қудрат гапириб бераман.

Шу йилнинг октябрида 60 йиллик тўйимизни нишонлаш учун катта тайёргарлик кўряпмиз. Гапимга аниқлик киритадиган бўлсам уюшмамиз 1934 йилнинг 28 октябрида ташкилий қўмита томонидан тузилган. Унга биринчи раис бўлиб таниқли меъмор, профессор Г. М. Сварчевский сайланган.

— Ҳамма соҳада ҳам ўзининг касбини дилдан севиб, шу касб орқали минглаб одамлар олқишига сазовор бўлиб, улар қалбида бир умрга ўчмас из қолдирадиганларни кўплаб учратамиз. Шундай олижаноб, халқимиз учун хизмат қилган меъморлардан кимларни мақтовга лойиқ, дея оласиз?

— Сиз айтган хизмат ва ҳурматларга эга бўлган ҳамда юзлаб шогирдлар етиштирган Г. М. Сварчевский, С. Жаҳонгиров, С. Асқатуров, М. Булатов, А. Бобохонов, Ф. Турсунов ва Т. Қодироваларни ҳақиқий жонкуяр меъморлар деб тан олиб, уларнинг номларини ҳурмат билан тилга оламан. Бу одамлар Ўзбекистон меъморлар уюшмасининг илк ташаббускорлари ва қалдирғочлари бўлиши билан бир қаторда жумҳурият, вилоят, шаҳар ва қишлоқ меъморчилик қурилишларини лойиҳалаштиришда кўрсатган жонбозликлари доимо ёдимизда. Уюшмамиз кўрик ва танловлар асосида жумҳуриятимиздаги ҳамма қурилиш лойиҳа иншоотлари, йирик бинолар қурилиши ҳамда давлат ташкилотлари ва жамоат бирлашмалари билан ҳамкорликда ижодий иш олиб боради. Шу фурсатда бир нарсани эсга олишни истардимки, у ҳам бўлса, ҳаммамизни эсанкиратиб қўйган 1966 йилги ер силкинишидир. Бу нохушлик бошқалар билан бир қаторда меъморларга ҳам жуда катта масъулият ва талабчанлик юклади. Меъморларимизнинг ўша пайтдаги тинимсиз меҳнатлари эвазига шаҳримиз гўзаллиги тез орада қайта тикланди.

— Кейинги етмиш йиллик давр бошқа соҳаларда бўлгани каби меъморчиликда ҳам ўзининг салбий таъсирини ўтказмасдан қолмади. Хўш, мустақиллик шароитида ўзбек меъморчилигида қайтиш қай тарзда кечаётир?

— Жуда ўринли саволни қўйдингиз. Ҳозирги кунда меъморлар уюшмаси арбоблари миллий ва шарқона шакл ва мазмунга эга бўлган қурилиш ишларини амалга ошириш учун изланишяпти. Улар кўпроқ диққат эътиборни тортадиган ҳар томонлама қулай, заминимизга, шарт-шароитимизга хос бўлган турли биноларни бунёд этиш учун ҳар хил тадбирлар, танловлар ва тантанали кўргазмалар ташкил қилишмоқда.

— Уюшманинг қанча аъзоси бор?

— Ҳаммаси бўлиб 2.000 дан ортиқ аъзомиз бор. Улар жумҳуриятимизнинг турли жойларидаги ташкилотларда хизмат қилишяпти. Ижодий уюшмамиз жаҳон меъморлар уюшмаси ҳамда кўплаб чет мамлакатлардаги ҳамкасбларимиз билан мустаҳкам ижодий алоқада.

— Гапингизга қараганда халқаро меъморлар уюшмасида ҳам анчагина аъзоларингиз борга ўхшайди?

— Тўғри. Ўзбекистон меъморлар уюшмаси Халқаро меъморлар уюшмасининг нуфузли аъзоларидан бири бўлиб, 1993 йилнинг июлида Чикаго шаҳрида ўтказилган меъморларнинг халқаро Конгрессида иштирок этди. Орамизда турли мамлакатлар меъморлар уюшмалари аъзолари ҳам кўпчиликни ташкил қилади. Жумладан, Россия халқаро меъморлар академияси аъзолигига ҳақиқий аъзо этиб М. Булатов, мухбир аъзо қилиб Ф. Турсунов, С. Сутягин ва И. Ноткинлар сайланган. Шарқ мамлакатлари халқаро меъморлар академиясига эса ҳақиқий аъзо бўлиб Ш. Асқаров, П. Зоҳидов, Г. Пугаченкова, Ф. Турсунов, мухбир аъзо бўлиб, И. Азимов, В. Нильсен, О. Жабборов, Р. Валиев ва камина Ф. Ашрафиевлар сайланишди.

— Феруз ака, кино усталари, театр арбобларининг халқаро миқёсдаги фестиваль ва турли анжуманлар ўтказиб туришидан хабарим бор. Демоқчиманки, бундай анжуманлар сизларда ҳам ўтказиладими?

— Албатта, биз ҳам халқаро доирадаги анжуманлар ўтказиб турамиз. Уюшмамиз Халқаро Оға-Хон жамғармаси билан ҳамкорликда 1992 йил Самарқанд шаҳри марказида Самарқанднинг тарихий қурилишига бағишланган халқаро анжуман ўтказдик. Унга 140 мамлакатдан ҳамкасбларимиз ташриф буюришди. Анжуманда мусулмон меъморчилигидаги энг нодир лойиҳа учун Оға-Хон жамғармаси мукофоти таъсис этилди. Шундай анжуманлардан яна бирини Ўзбекистон Маданият вазирлиги билан ҳамкорликда Оксфорд университети (Лондон) билан буюк бобокалонимиз Исмоил Ал Бухорийнинг Самарқанддаги масжидида таъмирлаш ишларини олиб бориш учун ўтказдик.

— Жумҳуриятимизда энг кўзга кўринган йирик қурилишлар бармоқ билан саноқли десак ҳам бўлади. Худди шундай шаҳар ва қишлоқларимизни безаб, кўркига кўрк, чиройига чирой қўшиб турган, меҳнатларингиз мевалари билан ҳам таништириб ўтсангиз?

— Биринчи ўринда Тошкент шаҳридаги Халқлар дўстлиги санъат саройини тилга олмасликнинг иложи йўқ. Менимча, ҳар бирига таъриф беришнинг ҳожати йўқдир. Шунинг учун умумий қилиб санайдиган бўлсак, Алишер Навоий миллий боғи, пойтахтимиз марказидаги яқинда ишга тушган Туркистон маданият саройи, ёзги концерт зали билан Қўқон шаҳридаги драма театр ва музейи, Тошкент — 2 тайёрагоҳи, Теннис корти ва Физкультура соғломлаштириш комплекси, Самарқанд, Бухоро ва Тошкент шаҳарларидаги ҳинд биродарларимиз билан ҳамкорликда қурилаётган кўркам меҳмонхона, Тошкент шаҳри марказидаги Амир Темур ҳайкаллари ҳамма-ҳаммаси бизнинг ижодкорларимиз меҳнатлари мевасидир.

— Суҳбатимизнинг сўнгида ёшларга тилакларингизни билмоқчи эдик.

— Ёшларга тилакларим кўп. Сабаби, бизлар ниҳоясига етказолмаган ишларни улар давом эттиришади. Шунинг учун ҳам ёшларимиздан жаҳонга юз тутаётган Ўзбекистон аталмиш диёримизнинг равнақи, келажаги ва юксалиши учун бор билим ва кучларини аямасликларини истардим. Ёшликни мен гўзал баҳор фасли билан тенглаштираман. Ва бу фаслнинг ҳар бир меҳмонига ҳавасим келади. Улар билан ҳамкорликда ишлаш, суҳбатлашиш ва улар ҳақида ўқиш одамга завқ-шавқ бағишлайди. (Хушомад қиляпти, деб ўйламанг.) Шунинг учун ҳам мамлакатимиз ёшлари ҳаётини яхши ёритиб бораётган "Туркистон"нинг ҳар сонини канда қилмасдан ўқиб бораман. Тилагим эса, ягона. Илоё бахтимизга ёшларимиз соғ-саломат ва доимо қувноқ бўлиб юришсин... Юртимиз тинч бўлсин.

Эркин МАВЛОНОВ,
"Туркистон" махсус мухбири.

Олий таълим: изланиш йўлларида

СУРХОННИНГ НИГОҲИ КИМЁДА

Ҳаёт олдимизга қўйган мактабдаги ислоҳатларни амалга ошириш борасида кимё фанининг олдига ҳам қатор илмий-техника тараққиётига ҳисса қўшиш вазифалари қўйиляпти. Сурхондарё вилояти туманларидаги мактабларда кимё фанининг ўқитилиши ва ўқитувчилар билан таъминлаши бугунги талаблар даражасида деб бўлмайди. Яъни, вилоятимиз мактабларида 32нафар кимё фани ўқитувчиси етишмайди. Натижада бу фанга бутунлай алоқаси бўлмаган бошқа соҳа мутахассислари кимёдан дарс беришяпти.

Ҳозирги пайтда Сурхондарёлик йигит-қизлардан Тошкент Давлат дорилфунунида 6 нафари, Самарқанд давлат дорилфунунида 4 нафари кимё факультетларида таҳсил олишаётир. Аҳвол тўла ўрганилгач, Термиз давлат университети ректори, Ўзбекистон халқ ноиби, Ўзбекистон Республикаси ФА мухбир аъзоси, профессор Назар Йўлдошевич Тўраев бошчилигида хайрли ишга қўл урилди.

Университет ректорати Термиз давлат университетига кимё бўлими ташкил этиш учун республика Олий ва ўрта махсус таълим Вазирлигига, республика Халқ таълими вазирлигига бир неча бор мурожаат қилди. Ва ниҳоят, 1990 йил июнь ойида Халқ таълими вазирлиги Термиз Давлат Университетида "Кимё" бўлими очишга рухсат берди. Шундай қилиб, Термиз Давлат Университети кимё бўлими 1990-1991 - ўқув йилида ўзининг биринчи қалдирғочларини қабул қилди. Кимё азмайишхоналари (лаборатория) қисқа муддатда замонавий асбоб-ускуналар билан жиҳозланди ва малакали мутахассислар билан таъминланди. Шу ўринда кимё фанлари номзоди, доцент Т. А. Ҳамроев, кимё фанлари номзоди, доцент Й. Ж. Жўрақулов, қишлоқ хўжалиги фанлари номзоди, доцент Х. Х. Зокиров, педагогика фанлари номзоди, доцент Ш. А. Қувватов каби жонкуяр ўқитувчилар хизматини алоҳида қайд этиш лозим. Кейинчалик, 1991 йилнинг декабрь ойида кимё кафедраси ташкил этилди. Бу эса ўз навбатида ўқув ва илмий ишлар самарадорлигини оширишда энг асосий омиллардан бири бўлди. Малакали кадрлар тайёрлаш ва илмий-тадқиқот ишларини жонлантиришда муҳим тадбирлар амалга оширилди. Кафедра аъзолари кейинги икки йилда замонавий талаблар асосида ўқув-услубий ишларни бажардилар.

Яқинда Термиз Давлат университети жамоаси билан Тошкент кимё - технология институти жамоаси ўртасида шартнома тузилди. "Анорганик ва аналитик кимё" кафедраси билан Ўзбекистон республикаси ФА кимё институти физика — кимёвий тадқиқотлар азмайишхонаси ўртасида илмий ҳамкорлик ўрнатилди.

Бу факультетимиз олимларининг республикамиз илмий жамоаси сари ижобий қадамларидир. Энди эса бўлажак кимёгарларимизни ҳозирги замон фани асосларида тайёрлашимиз керак бўлади. Бу эса ўз навбатида Сурхондарё вилояти учун малакали кимёгарлар тайёрлаш ва вилоятда кимё саноатини ривожлантиришнинг энг асосий омилларидан биридир.

Ҳайит ТЎРАЕВ
кимё фанлари номзоди, доцент.

Истиқлол қалдирғочлари

ЎРНАК ОЛСА, АРЗИЙДИ

• Ташаббускор раис
• Бизда ишсизлар бўлмайди
• Маҳсулот тури 22 тага етди

Бугунги кунда қаерда бўлманг, ким билан суҳбатлашманг, гап мавзуси тадбиркорликка, ишбилармонликка ва уддабурроликка бориб тақалади. Хўш, бунинг нимаси ёмон? Албатта яхши. Ҳаётнинг ўзи шуни тақозо этмоқда. Ҳозирги шароитдан, вазиятдан келиб чиқадиган бўлсак, ташкилотчи, ташаббускор ишбилармонлар, тадбиркорлар сув ва ҳаводек кераклигини қалбдан ҳис этамиз. Уларнинг ажойиб яратувчилик ҳаракатлари туфайли қадим-қадимдан ота-боболаримиз машғул бўлган касб-корлар қайта тикланмоқда, тури ва сифати жиҳатидан хорижникидан қолишмайдиган маҳсулотлар ишлаб чиқарилаётир. Ҳатто ишбилармонларимиз томонидан ихтиро этилаётган маҳсулот ва материаллар жаҳон бозорига юз тутмоқда. Энг муҳими шундаки, ҳаётдаги танқислик сезиларли даражада бартараф этилмоқда.

Қашқа воҳасида ҳам тадбиркор ва ишбилармон ташкилот, корхона, завод, фабрика, муассасалар сафи кенгайиб бораётир. Қарши улгуржи чакана савдо ишлаб чиқариш очиқ ҳиссадорлик жамияти ана шундай жамоалардан бири. Жамият раиси Исмоил Раимовнинг ташаббуси билан 1992 йилнинг февраль ойидан буён тикувчилик цехи фаолият кўрсатмоқда. Цехда 143 киши ишлаяпти. Бу ерда асосан қишлоқ аҳолиси дидига мос маҳсулот ишлаб чиқарилмоқда. Жумладан, аёллар халати, кўйлак, эркаклар шими, халати, болаларга мос кийим-кечаклар, сумкалар, чойшаб ва шу кабилар. Цех жамоаси томонидан тайёрланган кийим-кечаклар харидорлар томонидан юқори баҳоланиб, қизиқиш билан харид қилинмоқда.

Яқинда биз жамият тадбиркорлари ҳузурида бўлиб, уларнинг иши билан танишдик.

— Тикувчилик цехини ташкил этишимизнинг ўз тарихи бор,— дейди биз билан суҳбатда жамият раиси Исмоил Раимов.— Собиқ СССР даврида маҳсулотларни асосан иттифоқдош республикалардан ва хориждан олардик. Тақдир тақозоси билан иттифоқдош республикалар мустақил бўлганидан сўнг, таъминотда кескин узилиш бўлди. Бундай пайтда қўл қовуштириб турсак биров бирор нарсани келтириб бермайди. Қисқаси, имконият қидириб ишламаган жамоа, фуқаро албатта, ютқизади. Шу боис биз ҳам юқоридан нажот кутиб ўтиришни ўзимизга эп кўрмадик. Бунинг устига нарх-наво беш-ўн баробар ошиб кетди. Ўзаро келишув алоқалари ўртасида тортишув пайдо бўла бошлади. Дарҳол жамоани тўплаб, собиқ СССР даврида кўргазма зали (четдан олинадиган маҳсулотлар намунага қўйиладиган кенг хона) сифатида фойдаланиб келинадиган хонани кенгайтириб, тикувчилик цехи очиш ҳақида фикр билдирдим. Жамоа бу фикрни қўллаб қувватлади. Биз тезликда Белорус республикасининг Витебск шаҳридаги тикув машинаси чиқарадиган завод билан алоқа қилиб, 82 дона "Аверло" русумли тикув машинасини 12 минг 400 сўмга харид қилдик. Кўргазма залини тартибга келтириб, дастгоҳларни ўрнатишга киришдик. Бу соҳада тажрибамиз йўқ эмасми, дарҳол Қарши тикувчилик фабрикаси маъмуриятига мурожаат қилиб, мутахассисларни таклиф этдик. Улар ўз ёрдамини биздан дариғ тутишмади. Дастгоҳлар жойлаштирилгандан сўнг, иш юритиш учун маҳсулот қидирдик. Горький вилоятининг Городец шаҳридаги қўшма корхона билан алоқа боғлаб, маҳсулот яъни тўқима ашёларини олабошладик. Хуллас, бу ишимиз ҳам силлиқ амалга ошди. Энди қарабсизки, цехни юритиш учун тикувчи хотин-қизлар керак.

— Албатта, шаҳардаги фабрикадан ишчилар таклиф қилгансизлар?..

— Шундай қилиш ҳам мумкин эди. Лекин биз бундай иш тутмадик. Аввало ўз одамларимизни цехга ишга таклиф қилдик. Чунки, қисқартириш туфайли кўплаб хотин-қизлар ишсиз юрган эди. Ишчи кучи етишмагандан сўнг, Қарши шаҳридаги меҳнат биржасига ҳам мурожаат қилдик. Цехимизни узоғи билан бир-бир ярим ойда ишчи кучи билан тўлиқ таъминладик. Ип-газлама материалларини олдин четдан олган бўлсак, кейинчалик қўшни вилоятлардан, жумладан, Бухоро, Тошкент ҳамда Марғилон ва Бойсун шаҳарларидан келтирилишини таъминладик. Тўғрисини айтганда, дастлабки йили ишимиз унчалик самара бермади. Чунки, ишчилар ҳам янги, иккинчидан таъминотда тез-тез узилиш бўлди. 1993 йилга келиб эса, цехни тўла қувват билан ишлашини таъминладик. Шу йил жами бўлиб 113 минг сўмлик маҳсулот тайёрлаб, харидорларга тортиқ этдик.

— Исмоил ака, цех жамоаси айни пайтда 22 турда маҳсулот тайёрлашмоқда экан. Эшитишимизга қараганда, ҳаммаси ҳам харидоргир эмиш, бунга қандай қилиб эришдингизлар?

— Биз шу ўринда аввало халқимизнинг талаб ва истагини ҳисобга олдик. Сўнг эса жаҳон бозори маҳсулотларидан андоза олиб, бичиш-тикиш ишларини бажардик. Жамият раисининг муовини Маматқул Пўлатов, цех директори Алимардон Ёқубовлар таъминотда узилиш бўлмаслигини таъминлашда фаоллик кўрсатишаётганини ҳам алоҳида таъкидлаш жоиздир.

Биз жамият раиси Исмоил Раимов ҳамроҳлигида тикувчилик цехини айландик. Цехда ишлаётган тикувчилар учун барча қулайликлар муҳайё. Овқатланиш, дам олиш, иш кийим алмаштириладиган хоналар алоҳида-алоҳида. Цех тўрида кўргазма тахтаси қўйилиб, унга 22 тур маҳсулотнинг ҳар биридан намуналар осиб қўйилган. 6 та тикувчилик бригадаси ташкил этилган. Бригада бошлиқлари Фотима Содиқова, Майсара Номозова, тикувчилар Малика Тоғаева, Гулзода Бозорова, Гулнора Зиёдова, Гулноза Элмуродовалар билан суҳбатлашганимизда, улар ўз ишидан мамнун эканликларини айтишди. Ҳар бир тикувчи бажарган ишига қараб маош олмоқда. Ўртача 280-350 сўмдан тўғри келмоқда. Энг муҳими шундаки, мазкур цехда жамият ҳисобидан қисқарган 54 хотин-қиз меҳнат қилаётганлиги, иш қидириб сарсон-саргардон бўлиб юрмаганлиги бизни қувонтирди.

— Умуман олганда мазкур цех жамият фаолиятини яхшилашда қандай улуш қўшмоқда?,— сўраймиз жамият раиси муовини Маматқул Пўлатовдан.

— Бир оғиз сўз билан ҳиссаси катта дейишим мумкин. Лекин бунинг ўзи кифоя қилмайди. Жамиятимиз вилоятдаги еттита туман матлубот жамиятларини маҳсулот билан таъминлаб туриши керак. Олдингидек четдан маҳсулот ололмаганимиздан сўнг таъминот ҳам ўзига яраша бўлади. Шу ўринда баҳоли қудрат цехда тайёрланган маҳсулотларимизни юқоридаги туманлар аҳолисига мунтазам етказиб бераётганлигимиз туфайли таъминотда унчалик узилиш бўлаётгани йўқ. Биз келгусида шунга ўхшаш кўплаб цехлар очишни мўлжаллаб турибмиз. Мақсадимиз аҳолига савдо хизмати кўрсатишда узилиш бўлмаслигини таъминлашдан иборатдир. Иккинчидан, биз тайёрланаётган маҳсулотнинг арзон ва сифатли бўлиши, аҳолининг дидига мослиги учун курашамиз. Учинчидан эса, жамоамизни ижтимоий жиҳатдан ҳимоялашни бош вазифа деб биламиз.

Ҳа, тадбиркорликни, ишбилармонликни қалбларига жо қилиб, хайрли ишга қўл урган мазкур жамият маъмуриятининг ишидан ўрнак олса арзийди.

Аҳрор САМАРИДДИНОВ,
"Туркистон" мухбири.

АЙТСАМ ТИЛИМ КУЯДИ...

"ОЛМА ПИШ, ОҒЗИМГА ТУШ!"

Навоий вилоят "Соғлом авлод учун" хайрия жамғармаси фаолиятига бир назар

Вилоятимизда "Соғлом авлод учун" жамғармаси ташкил этилганига ҳам анча бўлиб қолди. Розия Тулякова раҳбарлик қилаётган бу хайрия жамғармаси шу йилнинг январь ойидан иш бошлаган эди. Вилоятимиздаги барча шаҳар ва туманларда унинг таянч пунктлари мавжуд. Қизилтепа, Конимех ва Хатирчи туманларида бу пунктларнинг алоҳида ҳисоб рақамлари очилган. Қолган жойларда эса жамоатчилик асосида ишлашаяпти. Президент Фармонига асосан тузилган мазкур жамғарма ташкил этилган дастлабки кунларда корхона ва ташкилотлар унинг оёққа туришига баҳоли-қудрат кўмак беришди. Масалан, Навоий тоғ—металлургия комбинати 5 миллион, вилоят ижтимоий таъминот бошқармаси 1 миллион, Зарафшон шаҳридаги "Меҳр-шафқат" жамғармаси 1 миллион, Томди тумани 600 минг сўм-купон миқдорида пул ўтказишди.

— Ўз шахсий жамғармасидан пул ўтказганлар ҳам бор— дейди Р. Тулякова, — навбаҳорлик Жумабой Кастанов 1 миллион, Каитбоев эса 100 минг сўм-купон ўтказган. Афсуски, уларнинг аниқ манзилгоҳи кўрсатилмаганлиги учун миннатдорчилигимизни билдира олмаяпмиз. Ўз маошларидан, шунингдек вилоят прокуратураси ходимлари 522 минг сўм-купон ўтказганлигини ҳам айтиш керак.

Жамғарма ташкил этилгандан буён жами тушган маблағ 59 миллион 894, яъни ҳозирги сўм билан ҳисобланганда 59 894 сўмни ташкил этяпти.

Хўш, хайрия жамғармасига тушган бу пуллар қандай мақсадларда ишлатиляпти, кимларга, нималарга сарфланяпти?

Бу маблағнинг 15 минг 894 сўми сарфланган, холос. Қолган 43 минг 106 сўми эса жамғарма ҳисобида "Соғлом авлод учун" турибди, сақланяпти. Энди 15 минг 894 сўмнинг харжу сарфлари ҳақида.

Унинг 1 минг 700 сўми "Оила ва никоҳ", "Ўқувчига эсдалик", "Она сути—соғлик, меҳр булоғи" каби варақа ҳамда брошюраларни чоп эттиришга сарфланган. Бир қисми эса кам таъминланган оилалардаги болаларнинг ёзги оромгоҳларда дам олиши учун ажратилган. Вилоят бўйича 50 дона контрацептик воситалари ва 50 дона маз тарқатилди. Бундан ташқари Навоий шаҳридаги 68-дорихона жамғарма ихтиёрига берилган.

— Хайрия жамғармасини қўллаб-қувватлаш мақсадида ажратилган мазкур дорихона асли фойдадан кўра кўпроқ зарар келтиряпти,—дейди жамғарма директори куйиниб, — Негаки, турли гиёҳлар сотиб олиш учун дорихонага 1 минг 500 сўм ажратилди. Дорихонадаги 2 нафар ходимга ойлик ҳам тўлаймиз, бино арендаси учун ва телефон тўловлари ҳаммаси бизнинг зиммамизда. Яқинда дори-дармон учун яна 3 минг сўм берамиз. Бундан ташқари ўзимизда ишлайдиган тўрт кишининг йиллик маошлари ҳам ана шу пулдан тўланади.

Тўғридан тўғри айтиш керак, "Соғлом авлод учун" хайрия жамғармаси амалга ошираётган ишлар мақтовга сазовор эмас. Бу хулосага ўз-ўзидан келингани йўқ. Ўтган саккиз ой давомида ўз фаолиятини тарғиб қилиб улгурмаган, жамғарманинг номини дилларга муҳрлай олмаган, "биздан ҳеч ким ёрдам сўраб келмади" деб ташвишли бонг кутаётган, сарфланган пулнинг ярмидан кўп қисми ойлик маошларига тарқатилган жамғарма ишига бошқа қандай баҳо бериш мумкин?!

Тўғри, варақалар керак, маошсиз ҳам яшаб бўлмайди. Фаолиятнинг самараси, афзаллиги ҳақида ҳам ўйлаш керак. Лекин маблағ хазинада турган билан кўпаймайди, бировнинг жонига ора кирмайди. Кимнингдир дардига малҳам бўлиш учун аввало уни излаб топиш керак. Бироқ ёрдам сўраб келгунга қадар кутиш масаласига келсак... Табиийки, бу ачинарли ҳолдир.

Директор "фирмалар, кичик корхоналар очиш керак" — деди. Лекин ким, қачон очади?

Тўғри, транспорт масаласи оғир, ҳозир туманлар у ёқда турсин, ҳатто шаҳарнинг ўзидаги манзилга вақтида етиш амри-маҳол. Бироқ буни рўкач қилиш "Соғлом авлод учун" жамғармасининг обрўсини кўтармайди. Бу фикрлар билан хайрия жамғармаси жамиятини бутунлай йўққа чиқармоқчи эмасмиз. Фақат, катта йўл бошида турган хайрли тадбирларни амалга ошириши мумкин бўлган жамғармага жонли фаолият тилаймиз, безовталик ошно бўлсин, деймиз.

Жамғарманинг амалга оширадиган ишлари кўп. Оила ва никоҳ, қариндошларга қиз бермаслик, балоғат ёшига етмаган ёшларнинг турмуш қуришларига йўл қўймаслик, фарзандларимизнинг жисмонан ва ақлан заиф бўлмасликлари учун нималарга эътибор бериш кераклиги тўғрисидаги жаъмики фикрларни тушунтириш улар зиммасида бўлиши керак.

Яна сўзни жамғарма директорига берайлик.

— Туманларда учрашувлар, вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси мутахассислари билан биргаликда аҳолини кўрикдан ўтказиш ниятимиз бор. Конимехда ҳоким қарори билан ўн кунлик ҳашар эълон қилиниб, тушган маблағни жамғармамизга ўтказиш кўзда тутилган. Яна бир бўлажак хайрли иш — Конимехда чорвачилик фирмаси ташкил қилиниб, келгусида уни ривожлантиришдир. Туман ҳокими бу борада ёрдам беришга тайёр. Яна Конимехдаги хўжаликлардан бирида гилам тўқиш цехи очмоқчимиз. Чўлдаги дастгоҳни туман таянч пункти ихтиёрига беришга қарор қилишди. Бироз камчиликлари бўлса ҳам биргалашиб уни ишга тушириш мумкин. Бунинг учун барибир ёрдамга муҳтожмиз.

Жамғарма тузилганида вилоятдаги 20 ташкилот ва муассасалардан кўпчилиги муассис сифатида рўйхатга олинган эди. Улардан юқорида тилга олинган ташкилот ва корхоналар бизга озми—кўпми ёрдам берди. Аммо "Навоиазот" ишлаб чиқариш бирлашмаси, вилоят агросаноат уюшмаси, пахта тозалаш заводи, нефть маҳсулотлари ишлаб чиқариш бирлашмаси, "Агросервис" ассоциацияси, Навоий қурилиш бошқармаси вилоят матлубот жамияти, цемент заводлари муассис бўлганларига қарамай бир тийин ҳам ёрдам кўрсатганлари йўқ.

Дарҳақиқат, муассислар ёрдам бермагач, бошқалардан ўпкалаш ортиқча. Энг аввало, бор маблағни нимага сарфлашни билиш ҳам керак-ку! Шунинг учун ҳам юқоридаги ташкилотларни қоралашга балки ҳақимиз йўқдир. Чунки ҳозир бировдан пул сўраш, бегона чўнтакка қўл солиш билан баробар. Лекин маблағ кўчага, кимгадир, аллақайси мақсадлар учун эмас, "Соғлом авлод учун" ўтказилаётганлигини етарли даражада тушунтиришга балки эришмаганликлари сабабли шундай бўлаётгандир, деган савол ҳам туғилиши табиий. Ўз шахсий жамғармасидан маблағ ўтказган отахонларнинг ҳиссаси бу гигант корхоналар олдида қуёшнинг бир зарраси, аммо шу бир қатим нурнинг иссиқлиги, ҳарорати, меҳри бор. Соғлом авлод эса ҳаммага кераклигини унутмайлик!

Маруса ҲОСИЛОВА
"Туркистон" мухбири.

Нишона

ТОНГ

Осмон пардасин йиртиб қуёш
мўралар,
Ҳуркак номозшомгуллар юзин
беркитар.
Қизғалдоқ-чи, қаддин рост тутиб
Само подшоҳига коса май тутар.

ТУН

Ҳилолнинг кумуш сувин
Оқизади шабада,
Юлдузлар қўнғироқдай
Силкинади самода.
Қишлоқ ором олади.
Итлар ҳам ҳурмай қўйди.
Дарахтлар занжи қулдай
Бу қишлоқни елпийди.

ҚИЗҒАЛДОҚ

Қизғалдоқнинг япроқлари
бунчалар тоза —
Ўпишга уяласан.
Қизғалдоқнинг япроқлари
бунчалик нозик —
Қарашга уяласан.
Қизғалдоқнинг япроқлари
бунчалик маъсум —
Ўйлашга уяласан.
Қизғалдоқнинг япроқлари
бунчалик...
Ёнидан кетолмайсан.
Уяласан аразлашидан.
Нафас ололмайсан ҳатто,
Қўрқасан унинг тўкилишидан.

Фароғат РАҲМОНОВА.
Урганч шаҳри.

XII — ОСИЁ ЎЙИНЛАРИ

ФУТБОЛЧИЛАРИМИЗНИНГ БИРИНЧИ ҒАЛАБАСИ

Ўтган якшанба куни Япониянинг Хиросима шаҳрида XII Осиё ўйинлари тантанали равишда очилди.

Мазкур нуфузли мусобақаларда мустақил республикамиз спортчилари илк бор иштирок этмоқда. Хиросима шаҳри спорт майдонларида эркин кураш, юнон-рум кураши, бокс, велоспорт, спорт гимнастикаси, академик эшкак эшиш, байдарка ва каноэ, дзю-до, чавандозлик, енгил атлетика, сузиш, сувга сакраш, синхрон сузиш, замонавий бешкураш, мерганлик, таэквандо, теннис, оғир атлетика, қиличбозлик, чим хоккей, футбол бўйича ўтадиган мусобақаларда юртимиз спортчилари ҳам иштирок этадилар.

1 октябрь куни эса Ўзбекистон терма жамоаси Саудия Арабистони футболчилари билан майдонга тушдилар.

Кескин курашлар остида ўтган ўйин республикамиз вакилларининг соф ғалабаси (4:1) билан якунланди. Тўпларни жамоамиздан Сергей Лебедев, Миржалол Қосимов ва Игорь Шквирин (2 та) лар киритишди.

Футболчиларимиз қатнашаётган "B" гуруҳида яна Малайзия, Гонконг, Таиланд командалари ҳам бор. Ўйлаймизки, терма жамоамиз кейинги учрашувларни ҳам кўтаринки руҳда ўтказиб, навбатдаги босқичга бериладиган икки йўлланманинг бирини қўлга киритади.

Газета саҳифаланаётганда:

ПАХТАНИ НОБУД ҚИЛИШ — ЖИНОЯТ

Пахтакор ёз бўйи қилган меҳнатининг самараси — оппоқ хирмонлар юксалмоқда. У бир дона ҳам чигит исроф бўлмасин, деб уззукун эгат оралайди. Афсуски, орамизда деҳқон меҳнати, пахтамиз қадрини ҳали ҳам тушуниб етмаган кимсалар бор экан. Навоий вилоят прокуратураси текширувлари ана шуни кўрсатди.

— Маҳсулот нобудгарчилигининг олдини олиш ҳақидаги қонунларни бажаришга ҳар бир фуқаро масъулдир, — дейди вилоят прокурори Ботир Калонов. — Ўтказилган текширувлардан маълум бўлишича айрим туман хўжаликларида пахта пайҳон қилинмоқда. Масалан, Қ. Раҳимов номидаги жамоа хўжалигида истиқомат қилувчи Н. Хайруллаев ҳамда Х. Файзиев молини назоратсиз қўйиб ўзлари бепарво юришга одатланган экан. Уларнинг уч бош қорамол ва бир оти пахтазорда ўтлаб, хўжаликка катта зарар етказди. Қонун кучини кўрсатди: мол эгалари минг, бир минг саккиз юз сўмдан жарима тўлашга мажбур бўлишди.

Бундай хўжасизлик Нарпай жамоа хўжалигида ҳам содир бўлди. Х. Насимов, Н. Очиловаларга қарашли 4 бош қорамол 1400 килограмм пахтани нобуд қилган. Мол ва қўйларини қаровсиз қолдирган фуқаролар Х. Очилов, У. Нурматов, Б. Раҳимов ҳамда О. Йўлдошевларга нисбатан маъмурий жазо қўлланди. Қизилтепа, Хатирчи ҳамда Навбаҳор туманлари хўжаликларида истиқомат қилувчи айрим шахслар ҳам пахтанинг нобуд бўлишига йўл қўйган.

И. ХУДОЙҚУЛОВ,
ЎзА мухбири.

Келгуси сонда:
- МУЛК ЭГАСИНИ ТОПАДИ
- ЎЗБЕКНИНГ УЙИДА ҲАР КУНИ ТЎЙ

Санъат

БЎЙСУНМА, ТЕАТР!

Саҳнада— "Меҳробдан чаён"

- **Ёқуб Аҳмедов нима дейди!**
- **Ёшлар нега видеофильмларни севади!**
- **Театр тарбия — гўшаси**

— Вой-бў-ўй, қанақа спектакль қўйиларкан-а, бугун?

— "Меҳробдан чаён".

— Зўр-ку, кирамизми?

— Қайдам... билет топилармикан?

— Ҳа, айтганча... билет топиш қийин... бу ёғини ўйламабман-а... Уфф...

— Наҳотки, театрда сенинг танишларинг бўлмаса, ўшалар орқали топсак-чи?

— Танишлар бор-у, лекин улардан умид қилиш қийин-да... Ахир, ажойиб спектаклга билет топиш...

Бу ғаройиб суҳбатни кўча-кўйда ё шаҳар жамоат транспортларининг бирида ногоҳ эшитиб қолганим йўқ. Пойтахтимиздаги энг машҳур, энг нуфузли Ҳамза номли Ўзбек Давлат Академик театри қошидаги бўм-бўш майдонда туриб шунчаки хаёлдан ўтказдим, холос. Бундан олис йиллар аввал манови муборак майдонда кишилар тўп-тўп йиғилишиб, эҳтиросу ҳаяжон билан, андак ташвишу ўкинч билан юқоридагидек суҳбатлар қилган бўлсалар, ажабмас. Бироқ, ҳозир эса... лоқайдлигу, шошқалоқлик оғушида онда-сонда ўтиб қоладиган уч-тўрт ўткинчини ҳисобга олмаганда бу атроф кимсасиз. Енгилгина куз эпкини эртаги хазонларни у ёқ бу ёққа супуриб юрибди. Ҳайбатли-ҳайбатли афишаларга бугун ва тез кунда қўйиладиган спектаклларнинг номлари ҳашам билан ёзиб қўйилган.

Донғи дунёга кетган ва ҳозирча қайтиб келмаган Ҳамза номли Ўзбек Давлат академик театри, мана, ўзининг 77-мавсумини бошлабди! Янги мавсум! Бу — янги умид, янги ишонч, янги куч-ғайрат...

— Бизнинг жамоамиз, — дейди театр директори, Ўзбекистон халқ артисти Ёқуб Аҳмедов. — Ҳар янги мавсумни халқимиз ардоғидаги машҳур ёзувчиларнинг машҳур асарлари билан бошлашни ўзларига анъана қилиб олишган...

Демак, мавсумни ҳассос адиб Абдулла Қодирийнинг латиф романи асосида тайёрланган спектакл билан очилиши бежиз эмас экан. "Меҳробдан чаён"нинг сценарийси Эркин Хушвақтов томонидан тайёрланган бўлиб, уни Турғун Азизов ва Мунавварxон Абдуллаевалар саҳналаштиришган. Бош ижрочилар ҳам элимизга яхшигина танилиб қолган ёш, талантли артистлардир: Анвар—Беҳзод Муҳаммадкаримов, Раъно — Мадина Мухторова...

Ҳа, янги мавсум янги бир ажойиб спектакль билан очилибди. Бироқ, ҳамон томошабинларнинг кўнгли очилмаяпти-да.

— Бу аҳволга театр айбдормас,— деб суҳбатда давом этди Ёқуб Аҳмедов.— Ўша бир пайтлардаги машҳур спектаклардан қолишмайдиган асарларимиз бор, артистларимиз ҳам бир-биридан иқтидорли, меҳнаткаш. Билмадим...— елка қисди у киши,— томошабинларимизга қандай кўз тегди, билмадим...

Мен ҳам билмадим. Лекин кўнгил қурғур ниманидир сезаяпти. Назаримда, айрим кишилар, айниқса, баъзи ёшлар театрдан эмас, маънавиятдан, маърифатдан, тафаккурдан четлашаётгандай. Агар улар билан театр ҳақида, саҳна асарлари ҳақида суҳбатлашиб қолгудек бўлсангиз, "спектакллар қизиқмас" дейишади пешона тириштириб, баъзи бир китоб кўрган маҳмадонароқлари эса "саҳна асарларининг савияси паст", дея билағонлик қилади. Демак, улар киприк қоқмай томоша қиладиган ҳар хил олди-қочди, ур-сур видеофильмлар савияли экан-да? Дарвоқе, худди танти ота арзанда боласининг кўнглига қарагандай, "савиясевар" мухлисларнинг истагини инобатга олиб, артистларимиз ҳам саҳналарда ур-сурлардан иборат томошалар ташкиллаштиришса нечук бўларкан?

— Бунинг иложи йўқ,— дейди Ёқуб ака маъюс жилмайиб,— ахир театр тарбия маскани. Кишилар бу ерга маънавий озуқа олгани келишади, одатда...

Устоз санъаткор буткул ҳақ: театр — тарбия гўшаси. Кишиларни ўқ овозлари-ю, ваҳшиёна қийқириқлар билан тарбиялаб бўлмайди. Тарбиянинг неча-неча аждодлардан қолиб келаётган биргина қуроли бор. Бу — Сўздир! Театр худди шу Сўзга суянади. Худди шу сўз билан не-не юракларни мумдек эритиб, маънавият уруғларини қадайди. Маърифат аҳли худди шу сўз туфайли театрларни севишади.

Томошабин хоҳлайдими, хоҳламайдими, биз инсонлар маънавиятига маънавият қўшадиган энг яхши асарларимизни саҳнага олиб чиқаверамиз...

Томошабин хоҳлайди! Эртами-кечми, маърифатдан, тафаккурдан қочаётганлар, айланиб-айланиб яна шу муқаддас тушунчалардан паноҳ истаб келишади. Фақатгина, театр бўш келмаса, ўткинчи қийинчиликларга бўйсунмаса, бас! Бўйсунмайдиям! Ўйлаймизки, бугун у жонажон мустақиллигимиз учун, порлоқ эртамизу буюк келажагимиз учун толмас курашчи бўлиб қолаверади. Бугун ҳаммамизнинг бош мақсадимиз озод Ватан равнақи, соғлом авлод тарбияси экан, театрларимиздаги, яъни улкан тарбия масканларимиздаги камчиликларга бефарқ қараб бўлмайди. Уларга ёрдам қўлини чўзмоғимиз лозим. Зеро, театр баркамоллиги маънавият баркамоллиги, маънавият баркамоллиги келажак баркамоллиги...

Луқмон БЎРИХОН,
"Туркистон" мухбири.

ҚАДРИЯТЛАРИМИЗ

Низомиддин МАҲМУДОВ,
филология фанлари доктори, профессор

ДАВЛАТ ТИЛИ ВА МИЛЛИЙ МУСТАҚИЛЛИК

иккинчи мақола

80-йилларнинг охирига келиб, Совет Иттифоқининг парчаланиши арафасида миллий уйғониш бошланди. Бу деярли барча соҳалардаги, шу жумладан, тил билан боғлиқ масалалардаги муаммоларга бўлган муносабатда кўринди. Ана шу пайтда ўзбек тилининг қонуний ҳуқуқларини тиклашдай улуғ мақсад билан ўзбек тилига давлат мақомини бериш ҳақидаги масала кун тартибига қўйилди. 1988 йилда давлат тили ҳақидаги қонун лойиҳасини тузиш бўйича тилшунослар, ҳуқуқшунослар, ёзувчилар ва бошқа тегишли мутахассислардан иборат махсус комиссия тузилди. Бу комиссия қонуннинг дастлабки лойиҳасини тайёрлади, унинг матбуотда эълон қилиниши жиддий баҳс ва мунозараларга сабаб бўлди, чунки унда партия раҳбариятининг тазйиқи билан "икки тиллилик" (ўзбек ва рус) ғояси ҳукмрон эди. Миллий жумҳуриятларда давлат тили ҳақидаги масаланинг жиддий қўйилаётганлигидан таҳликага тушган Москва ташаббусни ўз қўлига олмоқчи бўлиб, "СССР халқлари тиллари ҳақида" деган қонун лойиҳасини эълон қилди. Унда рус тилининг амалда барча жумҳуриятларда илгаригидай ҳукмрон, асосий тил бўлиши мавҳум иборалар билан қоидалаштирилган эди, яъни бутун СССРда — барча жумҳуриятларда рус тили "расмий тил", она тили эса "давлат тили". Бу бир ўйин эди. Уни деярли ҳеч бир жумҳурият маъқулламади, шунинг учун у лойиҳа ҳолида қолиб кетди.

Ўзбекистондаги давлат тили ҳақидаги қонуннинг дастлабки лойиҳаси омманинг фаол муҳокамасида билдирилган таклиф ва мулоҳазалар асосида жиддий қайта ишланди, натижада янги лойиҳа юзага келди. Бу лойиҳа ҳам матбуотда эълон қилинди ва жумҳуриятдаги аҳолининг кўпчилигига маъқул бўлди. Ўзбекистон ССР Олий Совети 1989 йил 21 октябрда "Ўзбекистон ССРнинг давлат тили ҳақидаги қонун"ни қабул қилди. 21 октябрь "Она тили байрами" куни деб эълон этилди.

Бу қонуннинг ўзбек тили ва ўзбек халқи ҳаётида, тилнинг тараққиёти ва халқнинг маънавий камолотида беқиёс бир омил бўлиши шубҳасиз. Қонунда Ўзбекистонда ўзбек тилининг давлат тили эканлиги кўрсатилган ва ўзбек тилининг чинакам маънода давлат мақомини эгаллаши учун зарурий қоидалар берилган.

1991 ЙИЛНИНГ 1 СЕНТЯБРИДА Ўзбекистон ўзининг мустақиллигини эълон этди, 1 сентябрь миллий мустақиллик байрами сифатида кенг нишонланадиган бўлди. Аммо давлат тили ҳақидаги қонун мустақилликдан олдин, парчаланиш арафасида турган бўлса-да, ҳали СССР бор пайтда қабул қилинган. Шунинг учун ҳам унда "рус тилининг миллатлараро тил" эканлиги барибир ўз аксини топган, диний ва ҳарбий соҳаларда, шахсий муносабатларда давлат тилидан фойдаланиш мажбурий эмаслиги айтилган. Диний ва шахсий муносабатларда тил эркинлиги таъминланиши шарт, аммо ҳарбий соҳада далат тилига амал қилиниши керак. Қонун қабул қилинган пайтда ҳали ягона совет армияси бор эди, унинг тили эса рус тили эди. Энди мустақил Ўзбекистоннинг ўз Асосий қонуни бор, унда "Ўзбекистон Жумҳуриятининг давлат тили ўзбек тилидир" деб ёзиб қўйилган. Шунинг учун ҳам давлат тили ҳақидаги қонунда бугун анча-мунча таҳрирталаб ўринлар борлиги аниқ сезилмоқда. Бугун Асосий Қонунга кўра ҳарбий соҳада ҳам давлат тили — ўзбек тили жорий қилинмоқда.

Давлат тилининг муҳим белгиларидан бири унинг барча расмий иш юритишда тўласича қўлланишидир. Ўзбекистоннинг давлат тили ҳақидаги қонуннинг 7-моддасида шунинг учун ҳам "Ўзбекистонда муассаса, корхона, ташкилот ва бирлашмаларда иш Республика далат тилида юритилади" деб таъкидланган. Табиийки, 70 йилдан ортиқ давр мобайнида рус тилида иш юритишга кўниктирилган идора ходимларини бирданига ўзбекча иш юритишга ўргатиш осон эмас. Аммо бу ишга жиддий киришилган, бир қанча ташкилий тадбирлар ўтказилмоқда, маълумотнома китоблар нашр этилмоқда. Ташкилотлар ва идоралардаги иш юритишни давлат тилига ўтказишнинг аҳволини Республика давлат Тил комиссияси назорат қилиб туради. Мен бу комиссиянинг аъзоси сифатида унинг ишларида иштирок этиб келмоқдаман. Вақти-вақти билан вазирлар, йирик ташкилот раҳбарлари ўзлари бошқараётган соҳада давлат тили ҳақидаги қонуннинг бажарилиши юзасидан мазкур комиссияга ҳисобот бериб турадилар.

Қонунда раҳбарлар, турли хизматлар ходимлари, умуман, вазифасига кўра кишилар билан оғзаки мулоқотда бўладиган хизматчиларнинг давлат тилини билишлари шартлиги кўрсатилган. Жуда кўплаб ўзбек тилини ўрганиш курслари ташкил этилган, уларда бошқа миллат вакиллари, ҳатто айрим ўзбеклар ҳам ўзбек тилини ўрганмоқдалар. Мактабларда 1-синфдан бошлаб рус гуруҳларида ўзбек тилини ўрганиш жорий этилган. Барча университет ва институтларда рус гуруҳларидаги талабаларга ўзбек тилини ўқитиш учун "Ўзбек тили ва адабиёти" кафедралари ташкил қилинган. Оврупо миллатларига мансуб кишиларнинг аксарияти ўзбек тили ва ўзбек маданиятини ўрганишга астойдил ҳаракат қилмоқда, аммо ҳали ҳам рус империячилик тафаккуридан халос бўла олмаётган кимсалар йўқ эмас.

ДАВЛАТ ТИЛИ ҳақидаги қонун қабул қилиниши билан ўзбек тилидаги чет сўзлар, хусусан, русча ёки рус тили орқали бошқа тиллардан кирган сўзларни ўзбекчалаштириш, уларнинг ўзбекча муқобилларини топиш учун ҳаракат бошланди, бу тилни тозалаш мақсадидаги табиий бир ҳаракатдир. Дастлабки пайтларда бу ишга деярли барча кишилар — биладиган ҳам, билмайдиган ҳам — киришди. Айниқса, журналистлар фаоллик кўрсатдилар, натижада матбуот саҳифаларида хилма-хил янги сўзлар, бир тушунча ифодаси учун турли-туман атамалар, сунъий ясалмалар пайдо бўлди. Масалан, "архив" сўзи ўрнида ҳужжатхона", "ҳужжатасровхона" каби сўзлар қўлланди. Бу сунъий с злардан кўра "архив" сўзининг ўзи маъқул, албатта. Ёки "адрес" ўрнида "манзилгоҳ" сўзи ишлатила бошлади, бу сўзда мантиқан бир тушунча икки марта ифодаланган, яъни "манзил"нинг маъноси ҳам, "гоҳ"нинг маъноси ҳам жой демакдир, фақат бириси арабча, иккинчиси форсча, холос. Бу йўл, яъни русча (ёки русча орқали кирган) сўз ўрнига арабча-форсча сўзни ўзбек тилига киритиш тил софлиги учун нима беради? Албатта, ҳеч нарса. Бу ёмғирдан қутулиб дўлга тутилишдай гап. Буюк ўзбек тилшуноси ва адиби профессор Абдурауф Фитрат ўзининг "Тилимиз" номли мақоласида ўзбек зиёлиларининг форс ва араб сўзларини ишлатишга ўчлигидан нолиб, шундай ёзган эди: **"Дунёнинг энг бой, энг бахтсиз бир тили қайси тилдир! Биласизми! Туркча (ўзбекча)... Туркча бойдир, яшамишдир. Яшар, лекин ўзини араб, форс тилларидан қутқара олармы, йўқми! Сўзни бу ерга айиргач, бармоғимни яранинг ўзагига босмиш бўлдим"**. Ўзбекчадаги русча сўзлардан қутилиш учун ўзбек тилининг ўз ички имконларидан келиб чиқиш зарур. Бунинг учун ўзбек тилининг ўз қонуниятларига мувофиқ янги ўзбекча сўзлар ясаш, у ёки бу сабабга кўра истеъмолдан чиққан қадимги ва эски туркий сўзларни тиклаш, халқ шеваларидан сўз олиш энг мақбул йўлдир. Бугун бу англаб етилган ҳақиқатдир. Масалан, "район" ўрнида форсча "ноҳия" ишлатилган эди, кейинроқ эски ўзбек тилидаги "туман" сўзи истеъмолга киритилди, "рапорт" тушунчаси учун "билдирги" сўзи ясалди...

Ана шу йўналишдаги ишларни тартибга солиш учун жумҳурият Вазирлар Маҳкамаси қошида Атамашунослик қўмитаси тузилди ва у Ўзбекистон Фанлар академиясининг Тилшунослик институти билан биргаликда бир қатор ишларни амалга оширмоқда. Бу қўмитанинг раиси таниқли ёзувчи Одил Ёқубовдир. Шу кунга қадар қўмита бир қанча атамалар луғатлари нашр этди. Айни пайтда вақти-вақти билан русча сўз ва атамаларнинг энг мақбул деб топилган ўзбекча муқобилларини газеталарда эълон қилиб бормоқда.

УМУМАН, ЎЗБЕКИСТОННИНГ давлат тили ҳақидаги қонунни ўзбек тилининг янада ривожланиши, кенг ўрганилиши, тарғиб қилиниши учун ёрдам беради. Ўзбек тилининг давлат тили сифатида эркин нафас олиб яшаётганлиги бугунги муборак миллий истиқлолимизнинг муҳим белгиларидан биридир. Бугун Ўзбекистон тилшунослари, ёзувчилари, бошқа фан мутахассислари, қисқаси, барча ўзбек зиёлилари бу қонунни ҳаётга жадал жорий қилиш учун жиддий ҳаракат қилмоқдалар. Ўзбек тили 120 йиллик сиёсий босқиндан озод бўлиб, ўзининг эркин ва табиий тараққиёт йўлига тушиб бормоқда.

Бош муҳаррир Ғаффор ҲОТАМОВ

Туркистон
TURKISTAN

Таъсис этувчи:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ МАРКАЗИЙ ҚЎМИТАСИ
газета 1925 йил 8 февралдан "Ёш ленинчи" номи билан чиқа бошлаган.

ТАҲРИРИЯТ:
хатлар ва оммавий ишлар – 32-54-65; ёшлар сиёсати ҳамда фан ва халқ таълими – 32-57-93; ижодкор ёшлар – 32-57-52; иқтисод, қишлоқ ёшлари, спорт ва ватанпарварлик – 32-55-81; ахборот ва бадиий безаш – 32-53-98; тижорат – 32-58-48; қабулхона – 32-56-58.

МАНЗИЛИМИЗ:
700083 Тошкент, Матбуотчилар кўчаси 32.
Нашр кўрсаткичи: 64607

Газетамиз ҳафтанинг чоршанба ва шанба кунлари чиқади.

Қўлёзмалар ҳамда суратлар муаллифларга қайтарилмайди ва таҳлил этилмайди.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 00012. Буюртма Г—996 42428 нусхада босилди, ҳажми —2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2. Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 21.00.